Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԼՈՅՍ

ԳՐՊԱՆԻ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՕՐԱՑՈՅՑ

1920 Թ.

Խմբագրեցին

Ա. և Ր. ԹՈՓՉԵԱՆՆԵՐ

[illegible]ՈՎԱՆԴ[illegible]ՈՒԹԻՒՆ

I Եղանակ գուշակող նշաններ եր. 3։ Տարւայ չորս եղանակներ 3։ 1920թ. շարժական տօները և միջոց ուտիքները 4։ 1920թ. Փրկչի օրացոյց 5—32։ II Տեղեկատու. 1) Ցուցակ վրացական տօների, 2) Ցուցակ հայկական տօների, 3) Վրաստանի հայկական դպրոցների տօնացուցակ 33—36, 4) Կիրակի օրերը 1920թ., չափեր 36—42, 5) Փոստ 42—48, 6) Հեռագիր 48—53, 7) Երկաթուղի 54—58։ III Առողջապահական. 1) Բժշկարան, 2) Ատամնաբուժի 10 պատուիրաններ 59—85։ IV Դպրոցական. 1) Կրթական գործը Հայաստանում, 2) Վրաստանի Հայոց դպրոցները 86—102։ V Բանւորական. 1) Կարծիքներ արհեստ. միութիւննե-

„ԼՈՅՍ"

ՕՐԱՑՈՅՑ

1920 թ.

Հայոց 4413—4414

Տօմարական

ՌՋԿԸ թ. 1369—70

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՅԱՒԵԼՒԱԾՈՎ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Խմբագրեցին

Ա. ԵՒ Բ. ԹՈՓՋԵԱՆՆԵՐ

Թիֆլիս, տպ. «Աշխատաւոր»

ԵՂԱՆԱԿԸ ԳՈՒՇԱԿՈՂ ՆՇԱՆՆԵՐ

(Ըստ Միխնևիչի և Վոնցկովի)

ա. Լավ եղանակ լինելու նշաններն են

1. Կուտակված կամ գմբեթաձև, պայծառ, սպիտակ, վառ և սուր գծագրություն ունեցող ամպերը: 2) Ոչ մեծ կուտակված ամպերը, որոնք բաժան-բաժան տարվում են երկնքի երեսին քամու ուղղությամբ: 3. Ծաղրող գիշերն առավոտյան, արևածագից մի երկու ժամ յառաջ առաջացած քամին, որ մինչև կես օր սաստկանում է և երեկոյան դեմ հանդարտվում: 4. Առատ ցողը. 5. Մառախուղը որ հավաքվում է երեկոյան և ցրվում արևագալի ծագելուց յառաջ: 6. Արեգակի կամ լուսնի շուրջը սպիտակ մեծ շրջաններ:

բ. Եղանակի փոփոխության նշաններն են

Թույլ գծագրություն ունեցող անորոշ ամպերը: 2. Կուտակված ամպերը որոնք երեկոյան դեմ չեն չքանում: 3. Կուտակված ամպերը խիստ մեծանում են և հսկայական լեռներՏ տեսք են ընդունում: Միաժամանակ լինում է քամի, ոչ մշտական: 4. Ցերեկը կամ առավոտյան երևում են մանր գնդաձև, պայծառ սպիտակ ամպիկներ. երեկոյան երևում են շերտավոր կուտակված ամպեր: 5. Ցերեկը պարզ եղանակ է լինում, երեկոյան դեմ ամպերն սկսում են խտանալ և հավաքվել: 6. Արևածագից յառաջ սկսող քամին երեկոյան չի հանդարտվում:

886 571

ՏԱՐԻԱՅ

ՉՈՐՍ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

Գարունն սկսվում է մարտի 9-ին և տևում է 92,2 օր:

Ամառն սկսվում է հունիսի 9-ին և տևում է 93,6 օր:

Աշունն սկսվում է սեպտեմբերի 1' ին և տևում է 89,7 օր:

Ձմեռն սկսվում է դեկտեմբերի 10 ին և տևում է 89 օր:

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏ. ՊԱՏ.
ԹԱՆԳԱՐԱՆ

1920 Թ. ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋՈՑ ՈՒՏԻՔՆԵՐԸ

Օր Ծննդեան երկուշաբթի յնր.	19	6
Միջոց ուտիք 14 օր		յնր.
Առաջաւորաց բարեկ. փետր.	1	19
Տեառնընդառաջ փետ.	27	14
Բուն բարեկենդան փետր.	22	9
Ս. Գ. Լուսաւորչի մուտն վիրապն մրտ.	27	14
		մրտ.
Զատիկ ապրիլ	11	29
Աւետումն ապրիլ	20	7
Համբարձումն մայիս	20	7
Հոգեգալուստ մայիս	30	17
Բարեկ. ս. Լուսաւորչի յունիս	20	7
		յնս.
Բարեկ. Վարդավառի յուլիս	11	28
Վարդավառ յուլիս	18	5
Միջոց ուտիք 5 շաբաթ		
Բարեկ ս. Աստուածածնի օգոստ.	22	9
Վերափոխումն օգոստ.	29	16
Միջոց ուտիք 3 շաբաթ		
Բարեկ. ս. Խաչի սեպտ.	19	6
Խաչվերաց սեպտ.	26	13
		սպտ.
Բարեկ. Վարագայ Խաչի հոկտ.	3	20
		սպտ.
Վարագայ Խաչ հոկտ	10	27
Միջոց ուտիք 7 շաբաթ		հկտ.
Գիւտ Խաչ նոյեմբ.	7	25
Բարեկ. յիսնակի պահոց նոյեմբ.	28	15
Բարեկ. ս. Յակոբայ դեկտ.	19	6

Ն	ՅՈՒՆԻԱՐ 31 օր	Հ	Է
1	Եշ. տձ. ս. կուսանացն Ինդոսի, Դոմնայի, Գդերիկոսի քահ. երկուց բլուրացն, որք այրեցան յեկեղեցին Նիկոմիդացւոց։	19	10
	ՆՈՐ ՏՈՄԱՐ—ՏԱՐԵՄՈՒՏ 1920 ՆԱՀԱՆՋ ԹՒԱԿԱՆԻ. Կաղանդ		
2	Ուր. ակ. պհ.	20	11
3	Շբ. բձ. ս. Աբգարու Նախավկայ և անդրանիկ Թագաւորին մերոյ։	21	12
4	✠ Կիր. ըկ. ծ. զկնի յիսն. երեկ. նախա.	22	13
5	Բշ. գձ. ս. Դաւթի մարգարէին և Յակովբայ առաքելոյն։ Երեկ. Նախատ.։	23	14
6	Գշ. գկ. ս. Ստեփաննոսի Նախավկային և առաջին մարտիրոսին։ Լրումն լուսնի	24	15
7	Դշ. դձ. պհ, երեկ. նախատ.։ Յ. և Ո. ծնունդ Քրիստոսի։	25	16
8	Եշ. դկ. ս. առաք. Պետրոսի և Պօղոսի։	26	17

Յ Ո Ւ Ն Ի Ս Ր

Ն		Հ	Լ
9	Ուր. աձ. պհ՛ երեկ. նախատ.։	27	18
10	Շբ. ակ ս. որդւոց որոտման Յակովբայ առաքելոյն և Յովհաննու աւետարանչին։	28	19
11	✠ Կիր. բձ. Զ. զկնի յիսն.։ Բարեկ. ծննդ. պահոց	29	20
12	Բշ. բկ. ա. օր Ծննդ. պհց։	30	21
13	Գշ. գձ. բ օր Ծննդ. պհց.։ ☾ Վերջ քառ. լուսնի	31	22
14	Դշ. գկ. գ. օր Ծննդ. պահոց	1	23
	ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ—ՏԱՐԵՄՈՒՏ 1920 ՆԱՀԱՆՋ ԹՈՒԱԿԱՆԻ. Կաղանդ		
	Յունուար		
	Յ. և Ռ. Անուանակոչութիւն Տեառն		
15	Եշ. գձ. դ. օր Ծննդ. պահոց։	2	24
16	Ուր. դկ ե. օր Ծննդ. պահոց։	3	25
17	Շբ. աձ. զ. օր Ծննդ. պահոց։	4	26
18	✠ Կիր ակ. Ճրագալոյց Ծննդեան և աստուածայայտնութեան Յիսուսի Քրիստոսի. երեկ նախատ. նաւակատիք։	5	27
19	✠ Բշ. բձ. տօն Ծննդեան և մկրտութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Հանդէս ջրօրհնեաց։ Միջոց ուտիք 14 օր։ Յ. և Ռ. Մկրտութիւն Տեառն	6	28

Յ Ո Ւ Ն Ի Ս Ր

Ն		Հ	Լ
20	✠ Գշ. բկ. բ. օր Ծննդ. Յիշատակ մեռելոց։	7	29
21	Դշ. գձ. գ. օր Ծննդեան։ ◉ Մն. լուսնի	8	30
22	Եշ. գկ. դ օր Ծննդեան։	9	1
23	Ուր. դձ. ե օր Ծննդեան։	10	2
24	Շբ. դկ զ օր Ծննդեան։	11	3
25	✠ Կիր. աձ. է օր Ծննդ. երեկ. նախատօնակ։	12	4
26	✠ Բշ. ակ. ը օր Ծննդ. տօն Անուանակոչութեան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. երեկ. նախ.	13	5
27	Գշ. բձ տօն ծննդեան ս. Յովհաննու Կարապետի։	14	6
28	Դշ. բկ. պհք։	15	7
29	Եշ. գձ ս. Պետրոսի հայրապ., Վլասայ եպս. և Աբիսողոմայ սարկ.	16	8
30	Ուր. գկ. պհք։	17	9
31	Շբ. դձ. ս. Անտոնի ճգնաւորին։	18	10

Ն	ՓԵՏՐՈՒԱՐ 29 օր	Հ	Լ
1	✠ Կիր. դկ. բարե. առաջ. պհց.	19	11
2	Բշ. աձ. ա օր առաջ. պհց։	20	12
3	Գշ. ակ. բ օր առաջ. պհց։	21	13
4	Դշ. բձ. գ օր առաջ պհց։	22	14
5	Եշ. բկ. դ օր առաջ. պհց։	23	15
	Լր. լուսնի		
6	Ուր. գձ. ե օր առաջ. պհց։	24	16
7	Շբ. գկ. ս. Սարգսի զօրավարին, որդւոյ նորա Մարտիրոսին և 14 զինու.	25	17
8	✠ Կիր. դձ։	26	18
9	Բշ. դկ. ս. Ատովմանց զօրավարացն։	27	19
10	Գշ. աձ. ս. Սուքիասանց վկայիցն։	28	20
11	Դշ. ակ. պհք։	29	21
12	Եշ. բձ. ս. Ոսկեանց քահանայից։	30	22
13	Ուր. բկ. պհք։	31	23
14	Շբ. գձ. սրբոյն **Արիստակիսյ Պարթևի** հայրապետին մերոյ։	1	24

ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ—ՓԵՏՐՈՒԱՐ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Ն		Հ	Լ
15	✠ Կիր. դկ։	2	25
16	Բշ. դց ս. Մարկոսի եպ., Գիւտի քհ., Կիւրղի և Բենիամինի սարկ. և վկ.։	3	26
17	Գշ. դկ. սրբոց Ղևոնդեանց քհ.։	4	27
18	Դշ. աձ. պհք. երեք Նախատօն կ։	5	28
19	✠ Եշ. ակ. սրբոց **Վարդանանց** զօրավարացն 1036 վկայից որք կատարեցան ի մեծ պատերազմին։	6	29
20	Ուր. բձ. պհց։	7	30
	◉ Նո. լուսնի		
21	Շբ. բկ. Կոստանդնուպօլսոյ ս. ժողովոյն 150 հայրապետաց։	8	1
22	✠ Կիր. գկ. Բուն Բարեկենդան։ Ց., Ո. և Լտ. նոյնպէս Բ ւն Բարեկ.	9	2
23	Բշ. աձ ա օր մ ծ պհց։	10	3
24	Գշ. ակ. բ օր մեծ պհց	11	4
25	Դշ. բձ գ օր մեծ պհց։	12	5
26	Եշ. բկ. դ օր մեծ, պհց։ Երեկ. Նխտ։	13	6
27	✠ Ուր. գձ. ե օր մեծ պհց։ **Տեառնընդառաջ**։	14	7
28	Շբ գկ. զ օր մեծ պհց. ս. Թէոդորոսի զօրավարին։	15	8
29	✠ Կիր. դձ. Բ. Քառասնորդական պահոց։	16	9

ՄԱՐՏ

31 օր

Ն		Հ	Լ
1	Բշ. գկ. ը օր մեծ պհց:	17	10
2	Գշ. տձ. թ օր մեծ պհց:	18	11
3	Դշ. տկ. ժ օր մեծ պհց:	19	12
4	Եշ բձ. ժա օր մեծ պհց:	20	13
5	Ուր բկ. ժբ օր մեծ պհց:	21	14
6	Շբ. գձ. ժգ օր մեծ պհց. ս. Կիւրղի Երուս. հայր. միւս Կիւրղի եպս. և մօրն Աննայի:	22	15
	☾ Լր. լուսնի		
7	✠ Կիր. գկ. ժդ օ մեծ պհց. Գ. Բառաս. պհց. (Անառակին):	23	16
8	Բշ. գձ. ժե օր մեծ պհց:	24	17
9	Գշ. գկ. ժզ Օր մեծ պհց:	25	18
10	Դշ. տձ. ժէ օր մ ծ պհց:	26	19
11	Եշ. տկ. ժը օր մեծ պհց:	27	20
12	Ուր. բձ. ժթ օր մեծ պհց:	28	21
13	Շբ բկ. ի օր մեծ պհց. ս. Յովհաննու Երուս. Հայր., Յովհաննու Օձնեցւոյ հայր. մերոյ և վարդ. Յովհաննու Որոտնեցւոյն և Գրիգորի Տաթևացւոյն:	29	22
14	✠ Կիր. դ. գձ. Բառն. պհ. (Տնտեսին):	1	23
	ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ—ՄԱՐՏ		
15	Բշ. գկ. իբ օր մեծ պհց:	2	24
16	Գշ. գձ. իգ օր մեծ պհց:	3	25
17	Դշ. դկ. իդ օր մեծ պհց:	4	26
18	Եշ. տձ. իե օր մեծ պհց:	5	27
19	Ուր. տկ. իզ օր մեծ պհց:	6	28
20	Շբ. բձ. իէ օր մեծ պհց. ս. Մանկանցն քառասնից, որք ի Սեբաստիա կատարեցան:	7	29
	● Մն. լուսնի		
21	✠ Կիր. բկ. Ե. Բառաս. պհց. (Դատաւորին):	8	1
22	Բշ. գձ. իթ օր մեծ պհց:	9	2
23	Գշ գկ. լ օր մեծ պհց:	10	3
24	Դշ. դձ լա օր մեծ պհց:	11	4
25	Եշ. դկ. լբ օր մեծ պհց:	12	5
26	Ուր. տձ. լգ օր մեծ պհց. երեկ.նախ.	13	6
27	✠ Շբ տկ. լդ օր մեծ պհց ս. Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ մուտն ի վիրապն:	14	7
28	✠ Կիր. բձ Զ. Բառաս. պհ Գալստեան:	15	8
29	Բշ. բկ. լզ օր մեծ պհ:	16	9
30	Գշ. գձ. լէ օր մեծ պհց:	17	10
31	Դշ. գկ լը օր մեծ պհց:	18	11

ԱՊՐԻԼ

30 օր

Ն		Հ	Լ
1	Եշ. դձ. լթ օր մեծ պհց։	19	12
2	Ուր. դկ. խ օր մեծ պհց։	20	13
3	Շբ. աձ. խա օր մեծ պհց։ Յիշատակ յարութեան Ղազարու։	21	14
4	✠ Կիր. ակ. Ծաղկազարդ երեկոյեան դռնբացէք։	22	15
	Յ. և Ո. Ծաղկազարդ		
	☾ Լր. լուսնի		
5	Աւ. բշ բձ. պ ք։	23	16
6	Աւ. գշ. բ . պհք. յիշատակ տասն կուսանաց։	24	17
7	Աւ. դշ. գձ. պհք։	25	18
8	✠ Աւ. եշ. գ. Յիշատակ ընթրեաց տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիս.։ Երեկ. ոտնլուայ։	26	19
9	Աւ. ուր. դձ. յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Երեկ. Թափոր Թաղման։	27	20

Ա Պ Ր Ի Լ

Ն		Հ	Լ
10	Աւ. շբ դկ. Ճրագալոյց Զատկի և Նաւակատիք։ Երեկ. Նախատօնակ։	28	21
11	✠ Կիր. աձ. Զատիկ։ Ուտիք մինչև Համբարձում։ Յ.և Ո. Զատիկ և ուտիք ցնոր կիւր.։	29	22
12	✠ Բշ. ակ. բ օր Զատկի. Յիշատակ մեռելոց։	30	23
13	✠ Գշ բձ. գ օր Զատկի։	31	24
14	Դշ. բկ. դ օր Զատկի։	1	25
	ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ—ԱՊՐԻԼ		
15	Եշ. գձ. ե օր Զատկի։	2	26
16	Ուր. գկ զ օր Զատկի։	3	27
17	Շբ դձ. է օր Զատկի։ Յիշատակ գլխատման ս. Յովհաննու Մկրտչի։	4	28
18	✠ Կիր. դկ. բ. ը օր Զատկի. Նոր կիւրակէ (կրկ ազատիկ)։	5	29
19	Բշ. աձ. թ օր յին. երեկ. նախատ.	6	30
	☻ Մ. լուսնի		
20	✠ Գշ. ակ. ժ օր յ ն. տօն Աւետեաց ս. կոյս ին Մարիամու։	7	1
21	Դշ. բձ. ժա օր յին։	8	2
22	Եշ բկ ժբ օր յին։	9	3
23	Ուր. գձ. ժգ օր յին։	10	4
24	Շբ. գկ ժդ օր յին։	11	5
25	✠ Կիր. դձ. դ ժե օր յին։ Աշխարհամատրան (կանաչ կիւրակէ)։	12	6
26	Բշ. դկ. ժզ օր յին։	13	7

Ա Պ Ր Ի Լ

Ն		Հ	Լ
27	Գշ. ած. ժէ օր լին։	14	8
28	Դշ. ակ. ժը օր լին։	15	9
29	Եշ. բծ. ժթ օր լին։	16	10
30	Ուր. բկ. ի օր լին։	17	11

Ն		Հ	Լ
	ՄԱՅԻՍ		
	31 օր		
1	Շբ. գծ. իա օր լին։	18	12
2	✢ Կիր. գկ. գ. (կարմիր կիւրակէ)։	19	13
3	Բշ. դծ. իգ օր լին։	20	14
4	Գշ. դկ. իդ օր լին։	21	15
	◎ Լր. լուսնի		
5	Դշ. ած. իե օր լին։	22	16
6	Եշ. ակ. իզ օր լին։	23	17
7	Ուր. բծ. իէ օր լին։	24	18
8	Շբ. բկ. իը օր լին։	25	19
9	✢ Կիր. գծ. ե. իթ օր լին. տօն Երեւման ս. խաչի։	26	20

Մ Ա Յ Ի Ս

Ն		Հ	Լ
10	Բշ. գկ. լ օր լին։	27	21
11	Գշ. դծ. լա օր լին։	28	22
12	Դշ. դկ. լբ օր լին։	29	23
13	Եշ. ած. լգ օր լին։	30	24
14	Ուր. ակ. լդ օր լին։	1	25
	ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ—ՄԱՅԻՍ		
15	Շբ. բծ. լե օր լին։	2	26
16	✢ Կիր. բկ. լզ օր լին Զ. յար։	3	27
17	Բշ. գծ. լէ օր լին։	4	28
18	Գշ. գկ. լը օր լին.	5	29
19	Դշ. դծ. լթ օր լին։	6	1
	◉ Նր. լուսնի		
20	✢ Եշ. դկ. խ օր լին. Համբարձումն Քրիստոսի։	7	2
21	Ուր ած. խա օր լին. պահք։	8	3
22	Շբ. ակ. խբ օր լին։	9	4
23	✢ Կիր. բծ. Է. (երկրորդ ծաղկազ)։	10	5
24	Բշ. բկ. խդ. օր լին։	11	6
25	Գշ. գծ. խե. օր լին։	12	7
26	Դշ. գկ. խզ օր լին։	13	8
27	Եշ. դծ. խէ օր լին։	14	9
28	Ուր. դկ խը օր լին։	15	10
29	Շբ. ած. խթ օր լին։	16	11
30	✢ Կիր. ակ. Ծ օր լին Հոգեգալուստ (Պէնտէկոստէ)։ Բրեկ. Եղիկն. պհ.	17	12
31	Բշ. բծ. բ օր Հոգ։	18	13

ՅՈՒՆԻՍ

30 օր

Ն		Հ	Լ
1	Գշ. բկ. գ օր Հոգ:	19	14
2	Դշ. գձ դ օր Հոգ:	20	15
	☽ Լր. լուսնի		
3	Եշ. գկ. ե օր Հոգ:	21	16
4	Ուր. դձ, զ օր Հոգ:	22	17
5	Շբ. դկ. է օր Հոգ:	23	18
6	✠ Կիր. աձ. Ա. յետ Հոգեգ. (յիշատակ Եղիա մարգ.): Երեկ. Նախատ:	24	19
7	Բշ. ակ. ս. կուսանաց Հռիփսիմեանց. երեկ. նախատօնակ:	25	20
8	Գշ բձ. ս. կուսանաց Գայիանեանց:	26	21
9	Դշ. բկ պհ. երեկ. Նախատ:	27	22
10	Եշ գձ. ս. Յովհաննու Կարապետին և Աթանագինեայ եպիսկոպոսին:	28	23
11	Ուր. գկ. պհ. երեկ. Նախատ:	29	24
12	✠ Շբ. գձ. ս. Գրիգորի լուսաւորչին մերոյ ելն ի վիրապէն:	30	25
13	✠ Կիր. դկ. տօն կաթուղիկէ ս. Էջմիածնի:	31	26

Յ Ո Ւ Ն Ի Ս

Ն		Հ	Լ
14	Բշ. աձ. ս. Մանկանցն Բեղղեհեմի, Ակակիոսի, Մովկիմայ և Կոդրատոսի	1	27
	ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ—Ց ԻՆԻՑ		
15	Գշ. ակ. ս.կուս. Նունեայ և Մանեայ:	2	28
16	Դշ. բձ. պհք:	3	29
17	Եշ. բկ. ս-իշխ. Սահակայ և Յովսէփայ:	4	30
18	Ուր. գձ. պհք:	5	1
	◉ Մն. լուսնի		
19	Շբ. գկ. ս. Ներսէսի մեծի հայրապետին մերոյ և Խադայ եպիսկոպ.	6	2
20	✠ Կիր, դձ. գ. յետ Հոգեգ.: Երեկ. պհց. ս. Գրիգոր Լուսաւորչի:	7	3
21	Բշ. դկ. պհք. ս. Եղիփանու Կիպր., Բարսեղայ հայր. և 3 աշակ:	8	4
22	Գշ. աձ. պհք. ս. Կոստանդիանոսի թագ., և մօրն Հեղինեայ:	9	5
23	Դշ. ակ. պհք.:	10	6
24	Եշ. բձ պհք. ս. Թէոդիտոսի գաղատ., Թալիլեայ բժ. և 7 կուսանաց:	11	7
25	Ուր. բկ. պհք. երեկ. Նախատ.:	12	8
26	✠ Շբ. գձ. ս. Գրիգորի լուսաւորչին մերոյ գիւտ նշխարաց:	13	9
27	✠ Կիր. գկ Դ. յետ Հոգեգ.:	14	10
28	Բշ. դձ. ս. Անտոնինոսի, Թէոփիլոսի, Անիքտոսի և Փոտինոսի:	15	11
29	Գշ. դկ. ս. Դանիէլի և 3 մանկանց:	16	12
30	Դշ. աձ. պհք. երեկ. Նախատ.:	17	13

ՅՈՒԼԻՍ

31 օր

Ն		Հ	Լ
1	✠ Եշ. ակ. սրբոց Թարգմանչացն մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայ։ **Տօն ազգային**	18	14
2	Ուր. բձ. պհք.։	19	15
	© Լր. լուսնի		
3	Շբ. բկ. ս. Տրդատայ Թագաւորին մերոյ, Աշխէն տիկնոջն և Խոսրովիդխտոյն։ Երեկ. նախատ.։	20	16
4	✠ Կիր. գձ. Ե. զկնի Հոգ. տփոյ ս. **Աստուածածնի**։	21	17
5	Բշ. գկ. ս. Կալիստրատոսի՝ 49 վկ. և Ղունկիանոսի քհն.։	22	18
6	Գշ. դձ. ս. Զաքարիայ մարգարէին	23	19
7	Դշ. դկ. պհք.։	24	20
8	Եշ. աձ. ս. Եղիսէի մարգարէին։	25	21
9	Ուր. ակ. պհք.։	26	22
10	Շբ. բձ. ս. 12 առաքելոց՝ և Պօղ.։	27	23
11	✠ Կիր. բկ. Զ. զկնի Հոգ. բարեկ. Վարդավառի պահոց։	28	24

ՅՈՒԼԻՍ

Ն		Հ	Լ
12	Բշ. գձ. ա օր Վարդ. պհց.։	29	25
13	Գշ. դկ. բ օր Վարդ. պհց.։	30	26
14	Դշ. դձ. գ օր Վարդ. պհց.։	1	27
	ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ—ՅՈՒԼԻՍ		
15	Եշ. դկ. դ օր Վարդ. պհց։	2	28
16	Ուր. աձ. ե օր Վարդ. պհց.։	3	29
17	Շբ. ակ. յիշատակ տապանակին Նոյ և տօն նորոյս ս. եկեղ. ցւոյ. Նաւակատիք։	4	1
	● Նո. լուսնի		
18	✠ Կիր. բձ. **Վարդավառ**։	5	2
19	✠ Բշ. բկ. բ օր Վարդ. **Յիշատակ մեռելոց**։	6	3
20	Գշ. գձ. գ օր Վարդ.։	7	4
21	Դշ. գկ. պհք.։	8	5
22	Եշ. դձ. ս. Եսայեայ մարգարէին։	9	6
23	Ուր. դկ. պհք. երեկ. նախատ.։	10	7
24	✠ Շբ. եձ. ս. **Թադէոսի** առաքելոյն և Սանդխտոյ կուսին.	11	8
25	✠ Կիր. ակ. Բ. զկնի Վարդ.։	12	9
26	Բշ. բձ. ս. Կիպրիանոսի եպս. 45 վկ. և երից կուսանաց։	13	10
27	Գշ. բկ. սրբոցն Աթանագինեայ եպ., 10 աշակերտաց և 5 վկ.։	14	11
28	Դշ. գձ. պհք	15	12
29	Եշ. գկ. ս. նախահարցն՝ Ադամայ, Աբէլի, Սեթայ և այլոց	16	13

ՅՈՒԼԻՍ

Ն		Հ	Լ
30	Ուր. գձ. պհք. Նախատօնակ։	17	14
31	Շբ. դկ. սրբոց որդւոց և թոռանց ս. Գրիգորի լուսաւորչին, Արիստակէսի, Վրթանէսի, Յուսկան, Գրիգորիսի և Դանիէլի։	18	15
	Լր. լուսնի		

ՕԳՈՍՏՈՍ

31 օր

Ն		Հ	Լ
1	✠ Կիր. աձ. Դ. զկնի Վ. րդ..	19	16
2	Բշ. ակ. ս. Մակաբայեցւոցն՝ Եղիազարու քհ., Շամունեայ և 7 որդւոց	20	17
3	Գշ. բձ. սրբոց երկոտասան մարգարէից։	21	18
4	Դշ. բկ. պհք.։	22	19
5	Եշ. գձ. ս. Սոփիայ և երից դստերաց։	23	20
6	Ուր. գկ. պհք.։	24	21

ՕԳՈՍՏՈՍ

Ն		Հ	Լ
7	Շբ. դձ. ս. Թէոդոսի թագաւորին և մանկանցն Եփեսոսի։	25	22
8	✠ Կիր. դկ. Դ. զկնի Վարդ.։	26	23
9	Բշ. աձ. ս. Կիրակոսի, Յուղիտայի և այլոց։	27	24
10	Գշ. ակ. սրբոցն Վահանայ Գողթնացւոյն և Գորդիոսի և այլոց.	28	25
11	Դշ. բձ. պհք.,	19	26
12	Եշ. բկ. ս. ճգնաւորացն Տրիփոնի և ընկերաց։	30	27
13	Ուր. գձ. պհք.։	31	28
14	Շբ. գկ. . Աթանասի, Կիւրղի և Գրիգորի աստուածաբանին։	1	29
	ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ—ՕԳՈՍՏՈՍ		
15	✠ Կիր. դձ. Ե. զկնի Վարդ..	2	30
	Նռ. լուսնի		
16	Բշ. դկ. ս. Ուդինէոսի, Մակարիոսի, Վաղերիոսի, Կանդիտոսի և Ակիւղասայ։	3	1
17	Գշ. աձ. ս. Անդրէի զօր. և այլոց։	4	2
18	Դշ. ակ. պհք.։	5	3
19	Եշ. բձ. ս. Անդրիանոսի և այլոց։	6	4
20	Ուր. բկ. պհք.։	7	5
21	Շբ. գձ. ս. Եփեսոսի ժողովոյն 200 հայրապետաց։	8	6
22	✠ Կիր. գկ. Զ. զկնի Վարդ.։ Բարեկ. Աստուածածնի պահոց։	9	7

Օ Գ Ո Ս Տ Ո Ս

Ն		Հ	Լ
23	Բշ. դձ. պհք.։	10	8
24	Գշ. դկ. պհք.։	11	9
	Նաւասարդ և ամանոր Հայոց. Տարեմուտ **ռյհ** տօմ. Թ. և Հայկայ շրջանի **ջնծգ** մեծ Թ.		
25	Դշ. աձ. պհք.։	12	10
26	Եշ. ակ. պհք.։	13	11
27	Ուր. բձ. պհք.։	14	12
28	Շբ. բկ. տօն Շողակաթի ս. էջմիածնի բաստ տեսլեան ս. Գրիգորի լուսաւորչին մերոյ։ Նաւակատիք։	15	13
29	✢ Կիր. գձ. **Վերափոխումն ս. Աստուածածնի.** Պատարագից յետ խաղողօրհնէք։	16	14
30	✢ Բշ. գկ. բ. օր վեր. **Յիշատակ մեռելոց**։	17	15
31	Գշ. դձ. գ օր վեր.։	18	16
	☉ Լր. լուսնի		

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

30 օր

Ն		Հ	Լ
1	Դշ. դկ. դ օր վեր. պհք.։	19	17
2	Եշ. աձ. ե օր վեր.։	20	18
3	Ուր. ակ. զ օր վեր. պհք.։	21	19
4	Շբ. բձ. է օր վեր.։	22	20
5	✢ Կիր. բկ. բ. ը օր վեր.։	23	21
6	Բշ. գձ. թ օր վեր.։	24	22
7	Գշ. գկ. ս. Յովակիմայ և Աննայի ծնողաց ս. Աստուածածնի և կանոն Ուղարկելոց։	25	23
8	Դշ. դձ. պհք.։	26	24
9	Եշ. դկ. ս. Երեմիայ մարգարէին։	27	25
10	Ուր. աձ. պհք.։	28	26
11	Շբ. ակ. ս. առաքելոց Թովմայի, Յակովբայ և Շմաւոնի։ Երեկ. նախատ.։	29	27
12	✢ Կիր. բձ. դ. զկնի վեր. գիւտ գօտւոյ ս. **Աստուածածնի**։	30	28
13	Բշ. բկ. ս. Ստեփաննոսի Ուլնեցւոյն և այլոց։	31	29
14	Գշ. գձ. ս. մարգարէի Եզեկիէլի	1	1

Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

Ն			Լ
	Եղբօր և Զաքարիայի, հօրն Յովհ. Մկրտչի։		
	ՀԻՆ ՏՕՄԱՐ—ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ		
	Մն. լուսնի		
15	Դշ. գկ. պհք.։	2	2
16	Եշ. գձ. ս. Յովհաննու Կարապետին և Յոբայ արդարոյն։	3	3
17	Ուր. գկ. պհք.։	4	4
18	Շբ. աձ. Նիկիոյ ս. ժողովոյն 318 հայրապետաց։	5	5
19	✠ Կիր. ակ. դ. գկնի վեր. Բարեկ. ս. Խաչի պահոց։	6	6
20	Բշ. բձ. ա օ. պհց. երեկ. Նախատ.։	7	7
21	✠ Գշ. բկ. բ օր պհց. տօն ծննդեան ս. **Աստուածածնի** ի յԱննայէ։	8	8
22	Դշ. գձ. գ օր պհց.։	9	9
23	Եշ. գ . դ օր պհց.։	10	10
24	Ուր. դձ. ե օր պհց.։	11	11
25	Շբ. դկ. տօն եկեղեցւոյ ի Նաւակատիս ս. Խաչի։ Նաւակատիք։	12	12
26	✠ Կիր. աձ. **Խաչվերաց** երեկ. Թ. փ.	13	13
27	Բշ. ակ. տօն Խաչի. **Յիշատակ մեռելոց**։	14	14
28	Գշ. բձ. տօն եկեղեցւոյ։	15	15
29	Դշ. բկ. տօն եկեղեցւոյ. պհք.։	16	16
	Լր. լուսնի		
30	Եշ. գձ. տօն եկեղեցւոյ։	17	17

Հ Ո Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

31 օր

Ն		Հ	Լ
1	Ուր. գկ. պհք. տօն Խաչի։	18	18
2	Շբ. գձ. տօն Խաչի։	19	19
3	+ Կիր. դկ. բարեկ. Վարագ. Խաչի։	20	20
4	Բշ. աձ. պհ. ս. Մամասայ և այլոց։	21	21
5	Գշ. ակ. պհ. ս. կուսանացն Շուշանայ դստեր մեծին Վարդանայ, Փեփրոնեայ և Մարիանեայ։	22	22
6	Դշ. բձ. պհք.։	23	23
7	Եշ. բկ. պհ. ս. հայրապետաց Բարաղամու և այլոց։	24	24
8	Ուր. գձ. պհ. երեկ. Նախատօնակ։	25	25
9	Շբ. գկ. ս. Գէորգայ զօրավարին, Ադոքտոսի և Ռոմանոսի։	26	26
10	+ Կիր. դձ. գ. գկնի ս. խչ. տօն **Վարագայ** ս. Խաչի։ Միջոց ուտիք 7 շաբաթ։	27	27
11	Բշ. դկ. ս. Դաւթի Դվնեցւոյն եայլ։	28	28
12	Գշ. աձ. ս. Եւստաթէոսի և այլոց։	29	29
13	Դշ. ակ. պհք.։	30	30

Հ Ո Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

Ն		Հ	Լ
14	Եշ. բձ. ս. Իշխանացն Սահակայ և Համազասպայ:	1	1
	ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ— ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ		
	● Նո. լուսնի		
15	Ուր. բկ. պհք.:	2	2
16	Շբ. գձ. ս. 72 աշակերտացն Քրիստ.:	3	3
17	✣ Կիր. գկ. Դ. գկնի ս. Խչ.,	4	4
18	Բշ. գձ. ս. Փոկասու հայր. և Սրանոսի:	5	5
19	Գշ. գկ. ս. կուսանացն Թեկղի, Վարվառեայ և և Գիղգեայ:	6	6
20	Դշ. աձ. պհք.:	7	7
21	Եշ. ակ. ս. Գանդալեոնի բժշկին և այլոց:	8	8
12	Ուր. բձ. պհք.:	9	9
23	Շբ. բկ. սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց՝ Մեսրոպայ Եղիշէի, Մովսէսի քերթողին Դաւթի անյաղթ փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն և Ներսեսի Կլայեցւոյն:	10	10
24	✣ Կիր. գձ. Ե. գկնի ս. Խչ:	11	11
25	Բշ. գկ. գիւտ նշխարաց ս. Գրիգորիսի Աղուանից կաթ. և հարց Թաթլոյ, Վարոսի, Թովմայ և, Անտոնի, Կրօնիդեայ և 7 խոստովանողացն յիննակնեայ վանին կատարելոց:	12	12
26	Գշ. դձ. ս. առաքելոցն Անանիայի,	13	13

Ն		Հ	Լ
	Մատթէի, Բառնաբայ, Փիլիպպոսի, Յովհաննու, Շիղայի և Տիւղիկանոսի:		
27	Դշ. դկ. պհք.	14	14
28	Եշ. աձ. ս. Դիոնեսիոսի արիսպագացւոյն և առաք. Տիմոթէոսի և Տիտոսի:	15	15
	© Լր. լուսնի		
29	Ուր. աե. պհք.:	16	16
30	Շբ. բձ. ս. աւետարանչացն Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու և Յովհաննու:	17	17
31	✣ Կիր. բկ. Զ. գկնի ս. Խչ.	18	18

Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր

30 օր

Ն		Հ	Լ
1	Բշ. գձ. ս. Ղունկիանոսի հարիւր., Յովսէփայ աստուածահօրն, Յովսէփայ Արիմաթ., Մարթայի և Մա-	19	19

Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր

Ն		Հ	Լ
	բիամոս։		
2	Գշ. գկ. ս. Թէոդիտոնի և այլոց։	20	20
3	Դշ. գձ. պհք.։	21	21
4	Եշ. դկ. ս. Տաքիթեանց և այլոց։	22	22
5	Ուր. աձ. պհք.։	23	23
6	Շբ. դկ. ս. 12 վարդապետացն՝ Իե– թէոսի Դիոնեսիոսի և այլոց։	24	24
7	✢ Կիր. բձ. Գիւտ խաչի։	25	25
8	Բշ. բկ. ս. Անաստասայ քահ. և այլոց։	26	26
9	Գշ. գձ. ս. Հիպերիքեանց, Սեկոնդիանոսի և այլոց։	27	27
10	Դշ. գկ. պհք.։	28	28
11	Եշ. դձ. ս. ս. Յովհաննու ոսկեբերանին։	29	29
12	Ուր. դկ. պհք.։	30	1
	● Նր. լուսին		
13	Շբ. աձ. տօն ամենայն սրբոց, հնոց և նորոց, յայտնից և անյայտից։	31	2
14	✢ Կիր. ակ. ը. զկնի ս. խչ.։	1	3
	ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ—ՆՈՅԵՄԲԵՐ		
15	Բշ. բձ. ս. Ստեփանոսի հայրապետին քահանայից սարկաւագաց և ժողովրդոց։	2	4
16	Գշ. բկ. ս. Ակիփսիմեայ եպս. եւ այլ։	3	5
17	Դշ. գձ. պհք.։	4	6
18	Եշ. գկ. ս. հայրապետացն Մետրոփանոսի, Աղէքսանդրոսի և այլոց։	5	7
19	Ուր. դձ. պհք.	6	8

Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր

Ն		Հ	Լ
20	Շբ. դկ. ս. հրեշտակապետացն Գաբրիէլի և Միքայէլի և ամ. երկնային զօրաց։	7	9
21	✢ Կիր աձ. թ զկնի ս. խչ.	8	10
22	Բշ. ակ. ս. Մելիտոսի Անտիոքայ հայրապետին և այլոց	9	11
23	Գշ. բձ. ս. Դեմետրեայ և Բասիլիսկոսի	10	12
24	Դշ. բկ. պհք.	11	13
25	Եշ. գձ. ս. Գուրիասայ, Սամոնասայ և այլոց	12	14
26	Ուր. գկ. պհք.	13	15
27	Շբ. դձ. ս. առաքելոցն Անդրէի և Փիլիպպոսի	14	16
	◐ Լր. լուսին		
28	✢ Կիր. դկ. ժ. զկնի ս. խչ. բարեկ. յիսնակի պահոց	15	17
29	Բշ. աձ. ա օր յիսնակի պահոց	16	18
30	Գշ. ա . բ օր յիսն. պհ.	17	19

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

31 օր

Ն		Հ	Լ
1	Դշ. բձ. գ. օր յիսն. պհ.	18	20
2	Եշ. բկ. դ. օր յիսն. պհ.	19	21
3	Ուր. գձ. ե օր յիսն. պհ. երեկ. նխ.	20	22
4	✠ Շբ. դկ. ընծայումն ս. Աստուածածնի ի տաճարն	21	23
5	✠ Կիր. դձ. Ա. Յիսն.	22	24
6	Բշ. դկ. ս. կուսանացն Յուլիանեայ և Վասիլուհեայ	23	25
7	Գշ. տձ. ս. Ղուկիանոսի քհ. և այլոց	24	26
8	Դշ. ա[կ]. պհք.	25	27
9	Եշ. բձ. ս. Կղեմայ հայրապետին և Բագարատայ եպ.	26	28
10	Ուր. բկ. պհք. երեկ. նախ.	27	29
11	✠ Շբ. գձ. ս. առաքելոց և առաջին լուսաւորչաց Հայաստանի Թադէոսի եւ Բարդուղիմէոսի	28	30
	◉ Ծն. լուսնի		
12	✠ Կիր. դկ. Բ յսն.	29	1
13	Բշ. դձ ս. Գենարիոսի և Մերկերիոսի	30	2

Դ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

Ն		Հ	Լ
14	Գշ. դկ. ս Յակովկայ և Իրաւափառայ	1	3
	ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ — Դ ԿՏԵՄԲԵՐ		
15	Դշ. աձ. պհք.	2	4
16	Եշ. ակ. ս. հարցն եգիպտացւոց՝ Գօդոսի, Պօղայ, Մակարայ և այլոց	3	5
17	Ուր բձ. պհք.	4	6
18	Շբ. բկ. ս. Նիկողայոսի և Գրիգորի սքանչելագործաց, Նիկողայոսի հայր. և Միւռոնայ եպ.	5	7
19	✠ Կիր. գձ. Գ. Յիսն բարեկ. ս. Յակոբայ մծց.	6	8
20	Բշ գկ պհ. ս. Մինասայ, Երմոգինեայ և այլոց	7	9
21	Գշ. դձ. պհ. ս Կուռնելիոսի հարիւրապետին և այլոց: Երեկ. նախատ.	8	10
22	✠ Դշ. դկ պհ. յղութիւն ս. Աստուածածնի ի յԱննայէ	9	11
23	Եշ. աձ. պհ. ս. Ստրատոնիկեանց	10	12
24	Ուր ակ, պհ. երեկ նախատ.	11	13
25	Շբ. բձ. ս Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին, Մարուգէի եպս. և Մելիտոսի եպ.	12	14
26	✠ Կիր. բկ. Դ. Յիսն.	13	15
27	Բշ. գձ. ս. հայրապետացն Իգնատիոսի և Աղդէի և Մարութայի եպ.	14	16

◉ Լր լուսնի

Դ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

Ն		Հ	Լ
28	Գշ. գկ. ս. Թէոպոմպայ եպ. և այլոց	15	17
29	Դշ. գձ. պհք.	16	18
30	Եշ. գկ. ս. կուսանաց Ինգոսի և Դոմնայի և այլոց	17	19
31	Ուր. աձ. պհք.	18	20

Կազմեց՝ Գիւտ Աղանեանց ա. ք.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՑՈՒՑԱԿ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԻ

Որք պտտական ու հաստատական ժամա-
նակութիւնները փոխ են

(Նոր տոմարով)

Յունւ. 1 Նոր տարի
» 7 և 8 Ծնդ. Յիս. Քրիս.
» 19 Մկրտ. Յիս. Քրիստոսի
Մարտ 12 Ռուս. Յեղ. Տարեդարձը
Ապրիլ 7 Աւետումն ս. Աստուած.
» 19 Ճրագ. Յար. Յիս. Քրիս.
» 21 Յիշատակ մեռելոց
Մայիս 1 Աշխատ. միջազգ. տօն
» 26 Վրաստ. անկախ. տարեդ.
» 27 Համբարձ. Քրիստոսի
Սեպտ. 21 Ծնդ. Մայր Աստուածածնի
Դեկտ. 12 Գվարդիայի տօն

ՌՈՒՍԱՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԻ

Երբ պետական ու հասարակական հիմնարկութիւններ փակ են

Յունուար	1	Նոր տարի (կաղանդ)
»	13	Ճրագալոյց Ծննդեան
»	19	Մկրտութ. Յիս. Ք.
»	20	Յիշատակ մեռելոց
»	26	Անուան. Յ. Քրիստոսի
Փետրուար	19	Տօն Վարդանանց
»	22	Բուն բարեկենդան
»	27	Տեառնընդառաջ
Մարտ	27	Մա. տն-ի փիր. [illegible]
Ապրիլ	10	Ճրագալոյց Զատկի
»	11	Զատիկ
»	12	Յիշատակ մեռելոց
Մայիս	1	Աշխատանքի տօն
»	28	Հայաստ. անկախ. տօ.
»	30	Հոգեգալուստ
Յուլիս	1	Սահակ և Մեսրոպի թ.
Սեպտեմբեր	21	Ծննդ. ս. Աստուածածնի
Դեկտեմբեր	4	Ընծայումն ս. Աստ.

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՏՕՆԱՑՈՒՅՑԸ

Հունվարի	1-ին Նոր տարի
»	6-ից 20-ը ձմեռ. արձակ.
Փետրվար	19-ին Վարդանանց տոն
»	20-ից 22-ը Բարեկենդան
Մարտի	12-ին Բուրժ. Յեղափ. տարեդ.
»	27-ին Գրիգոր Լուսավորիչ
Ապրիլ	4 - 18 ը Զատկա. արձակ.
Մայիսի	1 Աշխատանքի տոն
»	20 Համբարձում
»	26 Վրաստ. անկախ. տ.
»	28 Հայաստ. անկախ. տ.
Հոկտեմբ.	23 Թարգմանչաց տոն
Դեկտեմբ.	12 Գվարդիայի տոն

Կիրակի օրերը 1920 թ.

Յունուար	Փետրուար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Յունիս	Յուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր
4	1	7	4	2	6	4	1	5	3	7	5
11	8	14	11	9	13	11	8	12	10	14	12
18	15	21	18	16	20	18	15	19	17	21	19
25	22	28	25	23	27	25	22	26	24	28	26
	29			30			29		31		

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՉԱՓԵՐ

Երկարութեան չափեր

Մղոնը=7 վերստի։

Վերստը=500 սաժէնի=1500 արշին =3500 ոտնաչափի։

Սաժէնը=3 արշինի=48 վերշոկի=7 ոտնաչափի=84 մատնաչափի =840 գծաչափի։

Արշինը=16 վերշոկի=$2^1/_3$ ոտնաչափի=28 մատնաչափի։

Վերշոկը=$1^3/_4$ մատնաչափի=$17^1/_2$ գծաչափի։

Մատնաչափը=10 գծաչափի=$^4/_7$ վերշոկի։

Գծաչափը=10 կէտերի։

Մակերեւոյթի չափեր

Դեսեատինը=2400 քառ. սաժէնի=0,0096 քառ. վերստի=117,600 քառ. ոտնաչափի։

Քառակ. սաժէնը=9 քառ. արշ.=2304 քառ. վերշ.=49 քառ. ոտնաչափի։

Քառ. արշինը=256 քառ. վերշ.=$5^4/_9$ քառ. ոտնաչափի=784 քառ. մատնաչափի։

Խորանարդութեան չափեր

Խորանարդ մղոնը=343 խ. վերստի։

Խոր. վերստը=125,000,000 խ. սաժ.։
Խոր. սաժենը=27 խոր. արշինի=343 խոր. ոտնաչափի=110592 խոր. վերշ.=592704 խոր. մատնաչափի։
Խոր. արշինը=4096 խոր. վերշոկի=12,7037 խոր. ոտնաչափի=21052 խոր. մատնաչափի.
Խոր. ոտնաչափը=1728 խոր. մատնաչափի=0,0787172 խոր. արշ.=322425 խ. վերշ.։

Ընդեղենների չափեր

Լաստը ունի 12 չետվերտ։
Չետվերտը » 8 չետվերիկ։
Չետվերիկը ունի 8 գարնից։
Չետվերտան իր մեջ պարունակում է 350 ֆունտ ցորեն կամ 354 ֆունտ հաճար կամ 280 ֆունտ գարի կամ 220 ֆ. վարսակ։

Հեղուկների չափեր

Տակառն ունի 40 վեդրո։
Վեդրոն՝ 8 շտոֆ կամ 10 կրուժկա։
Վեդրոն=30 ֆունտ ջուր։

Ծանրության չափեր

Բերկովեցն ունի 10 փութ։
Փութն ունի 40 ֆունտ։
Ֆունտը՝ 32 լոտ կամ 96 մսխալ կամ 9216 դոլի։
Լոտն ունի 3 մսխալ։
Մսխալն ունի 96 դոլի։

Դեղատան չափեր

Ֆունտը ունի 84 մս. կամ 12 ունցիա։
Ունցիան » 8 դրախմ։
Դրախման » 3 սկրուպուլ։
Սկրուպուլը » 20 գրան։

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՉԱՓԵՐ

Տարի կոչվում է այն ժամանակամիջոցը, որի ընթացքում երկիրը մի ամբողջ պտույտ է անում արեգակի շուրջը: Այդ ժամանակամիջոցը 365 օր, 5 ժամ, 48 րոպե և 46 վայրկյան է: Այժմ թե Գրիգորյան և թե Յուլիան տոմարով տարին սկսվում է հունվարի 1-ից: Սակայն հին ժամանակներում այդպես չէր: Օրինակ մի ժամանակ Եվրոպայում տարին սկսվում էր դեկտեմբերի 25-ից, իսկ Ֆրանսիայում մինչև 1564 թ. տարին Զատիկից էր սկսվում:

Ամիս կոչվում է այն ժամանակամիջոցը, որի ընթացքում լուսինը մի ամբողջ պտույտ է անում երկրի շուրջը: Լուսնային ամսի տևողությունը կախված է նրա շրջաններից

և 29 օր 12 ժ. և 44 րոպեյի է հավասար: Բայց դրանից կայ և արեգակնային ամիս որ ամբողջ տարվայ 1/12 մասն է կազմում: Յունվար, մարտ, մայիս, յուլիս, օգոստոս, հոկտեմբեր և դեկտեմբեր ամիսներ 31-ական օր ունեն, իսկ ապրիլ, յունիս, սեպտեմբեր, նոյեմբեր — 30-ական օր: Փետրվար ամիսը հասարակ տարիներում 28 օր է, իսկ նահանջ տարիներում 29 օր:

Օր կոչվում է այն ժամանակամիջոցը, որի ընթացքում երկիրը պտույտ է անում իր առանցքի շուրջը: Օրը—24 ժ.: Առաջին անգամ եգիպտացիներն 7 օրը միացնելով շաբաթ անվանեցին: Յետոյ արդեն այդ 7 օրերը առանձին առանձին անուններ ստացան:

Ժամը օրվայ 1/24-րդ մասն է, որ

հաւասար է 60 րոպէի, իսկ իւրաքանչիւր րոպէ—60 վայրկեանի։

Այսպէս ուրեմն տարին ունի 12 ամիս—52 շաբաթ—365 (հաս. տարի) կամ 366 (նահանջ տարի) օր։ Ամիսն ունի միջին թուով 30 օր։ օրը 24 ժամ, ժամը 60 րոպէ, րոպէն, 60 վայրկեան։

ԺԱՄԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ

Երբ Պետր. ժ. 12-ն է լինում այն ժ.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

ցերեկ.	ժ.	ր.	ցերեկ.	ժ.	ր.
Բաք.	1	18	Աստրախան	1	11
Եկատեր.	12	34	Վարշաւայում	11	23
Երևան.	12	56	Վլադիկավկ.	12	58
Թիֆլ.	12	58	Տաշկենդում	2	30
Մոսկվ.	12	28	Քութայիսում	12	49
Սիմֆեր.	12	15	Օդեսայում	12	2

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ

ցերեկ.			առաւօտ.		
Բերլինում	10	52	Նիւ-Եօրքում	5	43
առաւօտ.			Կ. Պօլսում	11	56
Լոնդոնում	9	51	Վիեննայում	11	4
Հռոմում	10	48	Փարիզում	10	3
գիշեր.			գիշեր.		
Մեկսիկ.	3	23	Ս. Ֆրանցիսկ.	1	52

ՓՕՍՏ

1 Փակ նամակների քաշը պէտք է լինի սովոր քաղաքներինը՝ 5 ֆունտից ոչ աւելի, քաղաքայինը 1 ֆունտից ոչ աւել։

Փակ նամակները կարող են լինել։

Հասարակ—սովոր քաղաքներ ուղարկելու համար լոտին 60 կոպ., իսկ քաղաքներում 40 կոպ., արտասահման—60 կոպ.,

Հասարակ նամակներին կարելի է չկպցնել փօստային մարկաներ։ Այդպիսի նամակները ուղարկւում են, բայց ստացողը պիտի տայ իւրաքանչիւր լօտին 20 կոպ.

Առանց մարկաների նամակ չի կարելի ուղարկել միայն կառավարչական հաստատութիւններին։ Եթէ նամակը պիտի մնայ պօստատանը, մինչև որ ստացողը գնայ ու պահանջէ, այդ դէպքում պէտք է հասցէի վրայ աւելացնել «до востребованія» (պահանջմամբ)։ Այդպիսի նամակը պօստատանը պահւում է 6 ամիս։

Ապահովւած նամակի վրայ պէտք է գրել «заказное» բառը։ Իւրաքանչիւր այդպիսի նամակից առնւում է, բացի քաշի համար սահմանւած գնից, ապահովութեան տուրք 30 կոպէկ։

II Բաց նամակները արժեն քաղաքային 40 կոպ. քաղաքից դուրս 60 կոպ.։

Բանդերոլի քաշը պիտի լինի 15 գր. վճարը տպագրւած նիւթերի և հրատարակութիւն. համար միանուագ 10 րուբլի։ Ձեռագրերի և ապրանքների նմուշների համար 50 րուբլի։

XI Փօստով դրամ փոխադրելու (переводъ по почтѣ) համար վերցնում են մինչև 1000 րուբլին 2 րուբլի. փոխադրական մի բլանկով (перевод. бланкъ) կարելի ուղարկել ոչ աւել 500 ր.

X Հեռագրով փոխադրելու (переводъ по телеграфу) համար բացի վերոյիշեալ վճարից պէտք է տալ և հեռագրի վճար—

XI Պօստային հիմնարկութիւննե-

րի մէջ ընդունելութիւնը ու առաքում-ը կատարւում է ամեն օր առաւօտեան ժամի 8 ից մինչև 2-ը, իսկ կիրակի և միւս տօն օրերը 8 ից մինչև 10-ը։ Մի քանի եկեղեցական պետական տօն օրերում բոլորովին չի լինում ոչ ընդունելութիւն և ոչ առաքում։ Այդ օրերը նշանակուած են առանձին յայտարարում և այն՝ կոչնագրերի (повѣстка) վրայ, որոնք յանձնւում են արժէքաւոր թղթակցութեան ստացողներին։

XII Փոստատան վարչութեան անծանօթ մարդիկ պէտք է ներկայացնեն կոչնագրի վրայ յայտնի անձանց կամ պաշտօնական հաստատութիւնների վկայութիւնը, թէ նրանք իսկ որ այն մարդիկն են, որոնց ուղարկուած է ծրարը։

ՓՈՍՏԱՅԻՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Ախալցխայից—Բորժոմ	50	վ.
Ախալցխայից—Ախալքալաք	66	»
Ախալքալաք.—Ալէքսանդրպ.	89	»
Արդահանից—Օլթի	124	»
Ախալցխայից—Արդահան	72	»
Ախալցխայից—Բաթում	147	»
Ալէքսանդրապոլից—Զարիշատ	52	»
Բաշնորաշէնից—Նախիջևան	62	»
Բաթումից—Արդահան	150	»
Գանձակից—[illegible]	27	»
Դիլիջանից—Երևան	63	»
Դիլիջանից—Ղարաքիլիսա	19	»
Երևանից—Բաշնորաշէն	89	»
Երևանից—Էջմիածին	18	»
Թիֆլիսից—Զաքաթալա	135	»
Հաջիկաբուլից—Սալեան	50	»
Ղարաքիլիսից—Դիլիջան	37	»
Ղարաքիլիսից—Ջալալ-Օղլի	50	»

Ղարսից—Սարիղամիշ	58	»
Ղարսից—Կաղզվան	78	»
Ղարսից—Օլթի	102	»
Նախիջեւանից—Օրդուբադ	74	»
Շուշուց—Խանքենդ	11	»
Սարիղամիշից—Ղարաուրգան	38	»
Սալյանից—Լենքորան	118	»

ՀԵՌԱԳԻՐ

Անդրկովկասը միայն 1919 թ. դեկտեմբերի 1-ից նորից կապվեց դրսի աշխարհի հետ հեռագրով, Բաթումի վրայով.

(Հեռագրային տարիֆը)

Հարաւային Ռուսաստան ուղարկված հասարակ հեռագրի ամեն մի խօսքին պէտք է վճարել 4 ռ.

Ֆրանսիա՝ բառը 21 ռ.

Իտալիա 15 ռ.

Ռումանիա 15 ռ.

Միացեալ Նահանգներ՝ 117 ռ.

Նիւ-Եօրք՝ 33 ռ.

Հարաւային Ամերիկա՝ 34 ռ.

Հոլանդիա՝ 29 ռ.

Վլադիվոստոկ՝ 152 ռ.

Շուեդիա՝ 62 ռ.

Շուէյցարիա՝ 16 ռ.

Թիւրքիա՝ 9 ռ.

Դանիա 20 ռ.

Յունաստան՝ 15 ռ.

Ջիբրալտար՝ 15 ռ.

Մալտա՝ 25 ռ.

Եգիպտոս՝ 53 ռ.

Չինաստան՝ 139 ռ.

Հնդկաստան՝ 165 ռ.

Ճապոնիա՝ 143 ռ.

Աւստրալիա՝ 111 ռ.

Կանադա՝ 131 ռ.

Բայց այդ առևտրային պետք է վճարել բառին նաև 1 ռ. 50 կ. մը-բաղադրական և կամ անդրկովկասյան բանակով մինչև Բաթում ուղարկված հեռագրի խոսքերն. Տասը բառին հեռագրների համար վճարվում է առ-վելական գինը երեք անգամ ավելի:

Վլադիկավկազ սահմաններում հեռա-գրի խոսքանշերը բառին պետք է վճարել 50 կոպ.

Վլադիկավկազ-Հայաստան 1 ռ. 50 կ.

—

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Կանոններ երկաթուղու ճանապար-հորդների համար.

1. Ճամփորդների վաճառումը և բա-գաժի ընդունելությունը սկսվում է մայրաքաղաքներում 1 և կես ժամ, առաջնակարգ կայարաններում կես ժամ գնացքը մեկնելուց առաջ:

2. Իւրաքանչիւր գնացքի համար վաճառւում են առանձին տոմսակներ, որոնց վրայ յատուկ կնիքով նշանակ-ւում է ամսաթիւը: Տոմսից այդ կնի-քի, կամ ոչ այդ օրւայ ու գնացքի կնիքը կրող տոմսերը կորցնում են իրենց նշանակութիւնը: Գնած տոմ-սակները պահւում են իրենց ուժը·

1— 200	վերստի	համար	1 օր
200— 500	»	»	2 »
500— 800	»	»	3 »
800—1100	»	»	4 »
1100—1500	»	»	5 »

Դրանից բարձր իւրաքանչիւր 400 վ. աւելացնելով մէկ օր:

Իւրաքանչիւր տոմսակի վրայ նշա-նակուած է գինը, թէ նա քանի օրւայ այժ ունի: Օր հաշւում են կէս գիշերից մինչև հետևեալ կէս գիշեր:

3. Ճանապարհորդութիւնը ընդմիջելու դէպքում, այսինքն երբ ճանապարհորդը դեռ տեղ չհասած ուզում է մի օրեկ կայարանում կանգ առնել, պէտք է տոմսակը ներկայացնել կայարանապետին (նաչալնիկին) որ համապատասխան կնիք խփէ։ Ճանապարհ ընկնելուց առաջ էլ պէտք է նորից կնիք խփել տալ, հակառակ դէպքում տոմսակը կը կորցնէ իր ուժը։

4) Եթէ բագաժը փչացած է կամ պակասել է, իսկոյն պէտք է յայտնել կայարանի վարչութեանը բագաժն ստանալիս, իսկ եթէ կորել է, պէտք է վարչութիւնից պահանջել, այդ մասին գրաւոր յայտարարութիւն տալով մի ամսուայ ընթացքում, հաշուելով ուղարկած օրից։

5) Հինգ տարեկանից փոքր երեխաները կարող են ճանապարհորդել հասակաւորների հետ առանց տոմսակի, իսկ 5—10 տարեկան երեխաները վճարում են կանոնական տոմսակի մէկ չորրորդ մասը։ 10-ից աւելի տարիքի ուղեւորները վճարում են նոյնքան, որքան հասակաւորները։

Տոմսակի արժէքը կախուած է ճանապարհի երկարութիւնից։

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ ԳՆԱՑՔՆԵՐԻ ՏԱՐԻՖԸ

Անդրկովկ. հանրապետութիւնների երկաթուղիներով և թ եկեղ. համար առանձնա-ցել է հետևեալ գինը (ռուբ. թղթով)

Կայարաններ	Տոմսակների գինը			
Թիֆլիսից մինչև...	I կարգի	II կարգի	III կարգի	10 փութ. բագաժ
Գորի	67	40	27	1,64
Միխայլովօ	105	63	42	2,56
Բորժոմ	131	79	53	3,22
Կվիրիլի	157	95	63	3,96
Քութայիս	180	108	72	4,76
Բաթում	269	161	108	7,50
Փոթի	233	140	93	6,67
Աղստաֆա	84	50	34	2,05
Գանձակ	161	97	64	4,07
Բաքու	362	218	145	11,70
Սանահին	97	58	39	2,37
Ալեքսանդրապ.	179	104	72	4,34
Կարս	224	134	90	6,40
Սարիղամիշ	269	161	108	7,50
Երևան	285	171	114	8,10

Բաքուի և Թիֆլիսի միջև գնացող № 5 և 6 գնացքների պլացկարտը՝ I կարգի վագոնի համար 65 ռ., II կ. վ.—50 ռ. և III կ. վ.—35 ռ., Թիֆլիսից Փոթի մինչև Սամտրեդի կայարանը՝ I կ. վագոնի համար՝ 30 ռ., II կ.—25 ռ. և III կ. 15 ռ., № 1 և 2 գնացքներինը Թիֆլիսից Բաթում I կ. վ.—30 ռ., II կ.—25 ռուբ. և III կ. 20 ռուբ.

—

Հայաստանի սահմանային կայարան-ները

Ի նկատի առնելով, որ Երևա-նի և Սանահինի մէջ գտնուող 31 կա-յարանները վերջնականապէս կար-գի չեն բերուած, միայն տասը բե-րած կայարաններում կարելի է ապրանքներ ուղարկել և ստանալ վերցնել Բեռնակիրում. Ծանօթ. Կա-

րաքլիսա, Համամլու, Նալբանդ, Գալթաղչի, Ջաջուռ, Ալեքսանդրապոլ, Աղին, Անի, Ալագյազ, Ղարա-Բուրուն, Արաքս, Սարդարաբադ, Էջմիածին, Ուլուխանլու, Երևան։

—

Հայաստանի գլխավոր կայարանների տոմսերի արժեքը

Սանահին կայարանից մինչև Ղարաքիլիսա—I կարգը 50 ռ., II կարգը 30 ռ., մինչև Ալեքսանդրապոլ I կարգը 137 ռ., II կարգը 83 ռ., III կարգը 55 ռ., մինչև Էջմիածին I կարգը 276 ռ., II կարգը 161 ռ., III կարգը 107 ռ., մինչև Երևան I կարգը 237 ռ., II կարգը 178 ռ. և III կարգը 115 ռ., Վերոյիշյալ թվերին պետք է գումարել նաև Թիֆլիսից մինչև Սանահին տոմսերի արժեքը։ Թիֆլիսից մինչև Սանա-

հին տոմսերի արժեքը. Թիֆլիսից մինչև Սանահին I կարգը 97 ռ., II կարգը 58 ռ., III կարգը 39 ռ.։ Անչափահասները (5 տարեկանից մինչև 10 տ.) տոմսի արժէ չափահասների տոմսի մէկ քառորդ մասը։

—

Հայ. տեղեկատվական պաշտ. հեռագր. տարիֆը, (սկսած 1919 թ. դեկտ. 13-ից)

Հեռագրների համար.—ա) Բառը 1 ռ. 50 կ., շտապ հեռագրի բառը 4 ռ. 50 կ.։

Բանդերոլներ.—ա) Տպագրված նիւթերի իւրաքանչիւր 15 գրամից 60 կոպ. պայմանով, որ ամեն մի առաքումի կշիռը առնուազն այնքան պետք է լինի, որ գոնէ 1 ռ. վարձ տացուի։ բ) Նոյն տարիֆին ու նոյն պայմանին գործի վերաբերեալ

Թղթերի մասին։ գ) Նոյնը ապրանքների նմոյշների համար։

Բաց-նամակներ.—60 կոպ. վարձ։ Պատասխանով բացիկների համար 1 ռ. 20 կոպ.։

Փակ-նամակներ.— Իւրաքանչիւր 15 գրամի համար կը վերցուի 1 ռ. 40 կոպ. վարձք։

Ապահովագրեալ նամակներ.— Իւրաքանչիւր 15 գրամի համար կշեռքի փող 1 ռ. 40 կ. և ապահովագրութեան համար 2 ռ.։

Յանձնարարական կարտերից.— վարձ է առնւում սովորական նամակների չափով։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

Այս կամ այն հիւանդութեան առաջն առնելու ամենալաւ միջոցն է դիմել բժշկի խորհրդին, խնդրել նրա օգնութիւնը, օրովհետև միայն նա կարող է ճշտութեամբ որոշել հիւանդութիւնը և գտնել նրա դարմանը։ Իսկ եթէ մի որևէ պատճառով դա անհնարին է, այն ժամանակ մի քանի դէպքերում կարելի է օգտուել հետևեալ խորհուրդներից։

1. Այրուածք։ Երբ այրուած տեղը միայն կարմրել է, անմիջապէս պաղեցնել սառուցով կամ սառը ջու-

րով և յետոյ վրան դնել քերած գետնախնձոր. Եթէ վէրքեր են գոյացել, քսել ձէթ, լաւ կլի չոր ձէթը հետ հաւասար չափով խառնած և յետոյ բամբակով փաթաթել։ Եթէ այրուածքը ձեռքի կամ ոտի վրայ է լինում, լաւ է վիրաւորուած անդամը բարձր պահել, որ արիւնը այրուած տեղից հեռանայ։

2. Աչքացաւ. Նորածին երեխաները ծնւելուց 1—2 օր յետոյ յաճախ աչքացաւ են ստանում, վարակւելով մօրից, դայակից կամ մէկ ուրիշից։ Դրանց աչքերը կարմրում են, կոպերն ուռչում են և թարախով լցւում։ Այդ հիւանդութիւնը վարակիչ է և մեծերին էլ կարող է վարակել եթէ նրանց կեղտոտ ձեռքերով իրանց աչքերը տրորեն։ Հիւանդութեան վտանգն այնքան մեծ

է, որ վարակուածներից շատերը կուրանում են, եթէ կանոնաւոր կերպով չեն բժշկւում։

Խնամք։ Մինչև բժշկի գալը հարկաւոր է աչքերն աղի ջրով կամ ջրախառն բորայի թթւսւտով— борная кислота—(1 թէյի գդալ՝ ջրի մի բաժակ) լուանալ և այնպէս ջուրն ածել, որ աչքի մէջը մտնի և բոլոր թարախը միջից հանէ։ Լուանալ հարկաւոր է շատ յաճախ ժամը 1 անգամ։ Եթէ աչքերից միայն մէկն է ցաւում, աշխատել. որ լուանալիս ջուրը միւս աչքի մէջ չմտնի, եթէ ոչ առողջ աչքն էլ կը հիւանդանայ։ Ուստի լուանալիս պէտք է գլուխը կախել այնպէս, որ հիւանդ աչքը ներքև լինի, իսկ առողջը վերև։

3. Արիւնահոսութիւն։ Փոքր վէրքերից հոսող արիւնը. դադարեցնե-

լու համար հարկաւոր է նախ և ա-
ռաջ վէրքը մաքուր ջրով լուանալ և
յետոյ բամբակով կամ մաքուր շորի
կտորով պինդ սեղմել և պահել այդ-
պէս մի քանի րոպէ, մինչև որ ա-
րիւնը դադարի։ Երբ արիւնահոսու-
թիւնը բոլորովին կանգնում է,
վէրքը կապով փաթաթել։

Մեծ վէրքերից հոսող արիւնը
միայն բժիշկը կարող է կանգնե-
ցնել։ Սակայն մինչև նրա գալը
անհրաժեշտ է ջանք թուլացնել ար-
եան հոսանքը, հոսող տեղով վէրքի
վրայ բամբակի կտորներով։ Երբ
արիւնը շատրւանաձեւ դուրս է հոսում
և զարկեր տալիս, անհրաժեշտ է
վիրաւորուած անդամը կապերով
պինդ սեղմել, բայց անպայմանա
վէրքից բարձր։

4. Բկացաւ: Հիւանդը կուլ տալիս

ցաւ է զգում, ձայնը թանձրանում
է, երբեմն ջերմ է լինում բոլ ա-
կանջի տակի խաղերը ուռչում են
Բերանը ճնատելուց երեւում են
կարմրացած և ուռած քիմքը, նշ-
ագեղձերը, կոկորդը և ըմպանը. սպի-
տակ երեւում են սպիտակ թաղանթ-
ներ, լեզուն ուռչում է և սպիտակ
փառով ծածկւում։ Հասարակ բկա-
ցաւը երբեմն կարելի է շփոթել
դիֆթերիտի հետ, սակայն ինֆեկցիոն-
թիւնը պահանջում է դիմել բժշկի
խորհրդին, որպէսզի յետոյ ցաւալի
թիւրիմացութեան չհանդիպենք։

Հիւանդութեան պատճառը գիտա-
կան մանրէն է, բայց ուրիշ են-
թադրութիւններ էլ են ընդուն-
ւում, օր. ցրտելը, ծխելը
և այլն։

Խնամք։ Անհրաժեշտ պահեցէ

վիզը կապով փաթաթել։ Կոկորդը ողողել ջրով. բորաթթվի կամ բերթոլետի լուծույթով (1 թեյի գդալ մեծ բաժակ ջրի համար). Ջերմի դեմ քինին ընդունել (1—2 անգամ օրական), փորկապության դեմ լուծողականներ։ Սրբեցում լավ է ներգործում քրտնելը։

5. Դիֆտերիա—վարակիչ բկացավ։ Հիվանդը կուլ տալու ժամանակ ցավ է զգում։ Գլուխը ցավում է և ջերմ է լինում, բուկը ուռչում կարմրում և սպիտակավուն փառով է ծածկվում. այդ փառը երբեմն պոկ է գալիս և նրա տակը վերքեր են բացվում։ Հիվանդությունը տարածվում է նույնպես քթի, ականջների և կոկորդի մեջ։ Շնչառությունը սկսում է դժվարանալ, և հիվանդը կարող է մինչև անգամ

բոլորովին խեղդվել օդի պակասությունից։ Դիֆտերիան վտանգավոր է նույնպես սրտի համար. սրտի թուլություն է առաջացնում, որից հիվանդը կարող է յանկարծամահ լինել։

Խ ն ա մ ք։ Բժշկելու գլխավոր միջոցն է հակադիֆտերիական սրսկումը։ Սրսկումը միայն բժշկի ձեռքով կարելի է անել, և որքան շուտ, այնքան լավ, որովհետև նրա ազդեցությունը թուլանում է, եթե հիվանդության սկզբից չէ արված։ Անհրաժեշտ է նույնպես քթի և բերանի մաքրության վրա հսկել (տես քութեշ)։

Սնունդը պիտի լինի թեթև՝ ջրալի կերակուրներ, բուլիոն. սրտի թուլության դեմ—դգալով գինի։

Առողջները պիտի հեռու մնան

հիւանդներ, որ չվարակուեն։ Երբ հի-
ւանդութիւնը վերջանայ, հիւանդի
շորերը և անկողինը պէտք է լաւ
մաքրել (տես «Ախտաղերծ»)։

6. Թունաւորումներ։ Թունա-
ւորումները լինում են զանա-
զան տեսակի. քիմիական կամ բու-
սական նման թոյներ, որոնց ա-
յրում են այն օրգանները, որոնց մի-
ջոցով անցնում են (բերանը, ստա-
մոքսը և այլն) և դրանով մարդուն
մահացնում։ Միւս թոյները միայն
օրգանիզմի մէջ մտնելով են ներ-
գործում, ազդելով արեան, ուղեղի և
այլ օրգանների վրայ։

Ն շ ա ն ք. Զանազան թոյների
դէմ միջոցները էլ տարբեր են, այն-
պէս որ բոլորի համար անկարելի է
խորհուրդ տալ. սակայն կայ մի ընդ-
հանուր կանոն. հարկաւոր է խմա-

նալ, որ պէտք է աշխատել օրգան-
իզմից շուտ կամ դուրս հանել
կամ թուլացնել ընդունուած թոյնը։

Թունաւորուածին նախ և առաջ
խմացնել տաք (եթէ չկայ սառը)
ջուր և ապա հաւի փետուրով կո-
կորդը խուտուտել, որպէսզի փսխանք
առաջանայ. եթէ հիւանդը արդէն
ուշագնաց է եղել, անպայման մար-
մինը ձեռքով շփել և երեսին սառը
ջուր սրսկել։ Այրուած օրգանների
ցաւը մեղմացնելու համար ընդու-
նել տալ սառը խմիչքներ, սառուցի
մանր կտորներ, ձուի սպիտակուց
ջրի մէջ հարած (6—10 ձու մի շիշ
ջրի համար)։ Ինչպէս վերևում աս-
ացինք, թոյնի տեսակից է կախ-
ուած բժշկութեան միջոցը։ Այսպէս
օրինակ.

—Մկան դեղով թունաւորուածին

պէտք է տալ կաթ և ջրի մէջ հարած ձուի սպիտակուց։

Ֆոսֆորով (լուցկիներից) թունաւորուածին արգելւած է կաթ և իւղալի խմիչքները։ Խմացնել սկիպիդար (10—12 կաթիլ) ջրի մէջ խառնած։

Օպիումով (խաշխաշ) թունաւորուածին ու սուրճ (ղայֆէ) խմացնել։

Թունաւոր սունկերով թունաւորուածը պէտք է զգուշանայ քացախից։

Կարբոլայով թունաւորուածին պէտք է տալ մանրացրած կաւիճ ջրի հետ խառնած, կաթ, ձուի սպիտակուց ջրախառն։

7. Թոկով (չւանով) խեղդւածին ազատել կապից որքան կարելի է շուտ, զգեստները արձակել և շնչառութիւնը գրգռել, ինչպէս ասած է նախքինում։

8. Խեղդւածը։ Ջրի մէջ խեղդւած

մարդուն ջրից հանելուց յետոյ, զգեստները հանել, որպէսզի նրան ուրիշ չը ճնշէ, բերանը սրբել և քթից մաքրել (մատով) և բաց պահել, ապա սկսել շնչառութիւնը գրգռել, դրա համար նախ և առաջ դնում են մէջքի տակ մի բարձ, շորի փաթեթ կամ փայտի կտոր, որպէսզի կուրծքը վերև և գլուխը յետ ընկնի. ապա վերցնում են խեղդւածի ձեռքերը մէկ գլխի յետեւ են քաշում (որ կուրծքը լայնանայ և օդը մէջը մտնի), մէկ փորի վրայ են ճնշում (որ օդը դուրս գնայ կրծքից). այդպէս շարունակում են առանց շտապելու, նոյն արագութեամբ, ինչպէս որ մարդը սովորաբար շնչում է և մինչև այն ժամանակ, երբ հիւանդը կըսկսէ կանոնաւոր կերպով և ինքնաբերաբար շնչել։

9. Ծաղիկը վարակիչ հիւանդու-թիւն է։ Նա երկու ձև ունի. ծանր և թեթև, սկսում է տաքությունից, ջերմով, փսխանքով, մեջքի և գլխի ցավով. 2-րդ, 3-րդ օրից երեսը, ամբողջ մար-մինը ծածկվում է բշտիկներով (պա-լարներով), 7-րդ, 8-րդ օրը բշտիկ-ները լցվում են թարախով կամ ար-իւնով (ամենավտանգավոր ձևը), 10—13-րդ օրը բշտիկները սկսում են չորանալ, իսկ 5—6 շաբաթը նրանք թափվում են, չնչին թողնե-լով իրանց տեղը (փորվածքներ, ամե-նավտանգավոր ժամանակը)։

Խնամք։ Ծաղիկի դեմ ամենալավ մի-ջոցը պատուաստումն է. ծաղիկից ա-զատ մնալու համար հարկավոր է կրկնել պատուաստումը ամեն 7—8 տարին մի անգամ։ Պատուաստված երեխաները կամ ամենևին չեն հի-

ւանդանում, կամ հիւանդանում են շատ թեթև կերպով, առանց հետքի որ մի ծաղկից է յայտնւում, անմիջա-պես հարկավոր է առողջներին հիւան-դից բաժանել և բոլորի ծաղիկը պատուաստել. հիւանդին պառկեցնել և գլխացաւի դէմ սառույց դնել ճա-կատին. փսխանքի առաջն առնելու համար հիւանդը պէտք է ստանայ մանր կտորներ կուլ տալ։ Ջերմի ժամանակ չպիտի քորել և պոկել մարմինը և երեսը լաւ է ձեթով կամ իւղով (վազելինով) ծածկել։

Երբ մարմինը սկսում է թեփոտ-վել, հիւանդին պէտք է տաք վաննա նստեցնել և կրկնել այդ մի քանի անգամ. Երբ թեփոտուելը բոլորովին վերջացած է, այն ժամանակ միայն կարելի է հիւանդին տանից դուրս թողնել և առողջների մօտ տանել։

Հիվանդի բոլոր շորերը անհրաժեշտ է տաք ջրի և սապոնի մեջ լավ եփելով. որպեսզի հիվանդությունն ուրիշներին չը փոխվի. սենեակն էլ պէտք է լավ մաքրել և երկար ժամանակ պատուհանները բաց պահել:

10. Կարմրուկը վարակիչ հիվանդութիւն է և գրեթէ անխուսափելի է երեխայական հասակում: Հիվանդութեան նշաններն են՝ հազ, հարբուխ, բկացաւ, աչքացաւ, ջերմ. 3-րդ կամ 4-րդ օրը կաշին դուրս է տալիս բծեր և մի քանի օր այդպես մնում: Վերջը բծերը անհետանում են, իսկ կաշին սկսում է թեփոտել.

Խնամք: Հիվանդին հենց սկըզբից անկողնում պառկեցնել. մեկուսացնել, պահպանել, լուսամուտի փեղկերը կիսափակ պահել, որովհետեւ լոյսը ցաւեցնում է աչքերը. Հազի

դէմ տաք կաթ խմացնել, գիւղերի ջրի հետ խառնած. Կերակուրը պէտք լինի թեթեւ՝ թերխաշ ձու, կաթ, սպիտակ հաց, շիլաներ. Ծարաւը յագեցնելու համար—լիմոնով և շաքարով ջուր կամ լիմոնադ և այլն:

Եթէ հիւանդը շուտ չի առողջանում— դիմել բժշկի օգնութեան:

11. Կապույտ հազ (կոկլյուշ) մանկական հասակի վարակիչ հիւանդութիւն է, որ տևում է մօտաւորապէս 4—5 շաբաթ և մի անգամ լինելուց յետոյ այլեւս չի կրկնւում: Հիւանդութեան սկզբում ջերմ է լինում, որ 38°—38,5 վեր չի բարձրանում: Հիւանդը սաստիկ հազում է և իւրաքանչիւր հազալիս թքում է կպչուն խուխ: Հազի ժամանակ տուժէ և վայրենաբար նման ձայներ են լսում: Այսպիսի բռնկումներ կրկըն-

ւում են օրը մոտ 18—20 անգամ.
Յուրաքանչյուր անգամից հետո մի տա
ժամանակ դադար է լինում: Այդ դա-
դարը ամենանպատակահարմար ժամանա-
կըն է երեխային կերակրելու համար:

Խ ն ա մ ք. Ծառաեկ բժշկությունն
չկայ, ատամներիքին հարկավոր է հե-
ռացնել հիվանդներից. Ջերմը վեր-
ջանալուց հետո շատ օգտակար է
երեխաներին դուրս տանել՝ մաքուր
օդ շնչելու: Լավ է ներգործում քի-
նին, որ հարկավոր է օրը 2—4 ան-
գամ փոքրիկ քանակությամբ խմե-
ցնել: Երեխայի բերանն ամեն ան-
գամ հագնից հետո պետք է մաքրել
լորձունքից:

12 Հարբուխ է անվանում քթա-
խորշի լորձաթաղանթի բորբոքումը, որ
առաջ է գալիս մրսելուց, քիթը
ծխախոտ քաշելուց. Քթապահար դա-

դերից, վարակիչ հիվանդություններից, ինչպես կարմրուկը, ինֆլուենցիան, դիֆթերիան և այլն: Հարբուխի նշանները ամենքին յայտնի են:

Խ ն ա մ ք: Հարբուխի դեմ անհա-
յին միջոցներով կռվելու համար կա-
րելի է միայն խորհուրդ տալ՝ երբ
հիվանդը մրսած է, տաք դոլոբշի
ջնջել քիթը փչելուց և տաք հագ-
նվելու, խուսափել այն ջերմից և դեղերից,
որ շատերը հարբուխի ժամանակ
քթով ներս են քաշում բժշկելու
համար, մինչև խորհրդակցություն չա-
ցընում են, որովհետև բարդություն-
ներ դժվարեցնել, երբ քթով ջուր քաշե-
լուց բորբոքվել է ականջի մեջը և
խլության համար շատ վտանգա-
վոր հիվանդություն է առաջ եկել:
Թոքի յարմար պետք է , երբ
երեխայի ժամանակ չի անցնում. ան-

-հրաժեշտ է բժշկին դիմել, որը և կըսովորեցնէ, թէ ինչ անել հիւանդութեան դէմ։

Ուրիշ պատճառներից առաջ եկած հարբուխը անցնում է, երբ սկզբնապատճառը հեռացւում է և հիւանդը փոխում է իր կենցաղը։

13. Խեղդուած մարդուն անմիջապէս պառկեցնել. զգեստը, գօտին, օձիքը և այլն արձակել, երեսին սառը ջուր սրսկել. երեսն ու մարմինը ձեռքերով շփել։ Ուշքի գալուց յետոյ չը պէտք յանկարծ վեր կենալ, այլ մի փոքր պառկած մնալ. լաւ է մի քիչ գինի, օղի, թէյ կամ սուրճ խմել։

14. Սառած մարդուն չը բերել տաք սենեակ, այլ ցուրտ տեղում, նախասենեակում դնել (ձմեռնապատուհանին [illegible] մարմինը չշփել, այլ ձիւն

պահել)։ Ոտքերը հանելուց յետոյ, սառը ջրի մէջ դնել կամ ձիւնով տրորել, երբ մարմինը կըտաքանայ և անդամները կը փափկեն, այն ժամանակ հարկաւոր է նրան մի տաք տեղ պառկեցնել և գինի, օղի կամ տաք թէյ խմեցնել։

Սառած մատը կամ ոտը նոյնպէս պէտք է հանել և առաջ սառը ջրի մէջ պահել կամ ձիւնով տրորել և ապա կամաց կամաց տաքացնել։ Թմրացած մասերին քսել ձէթ կամ սագի ճարպ։

15. Փորկապութիւնը մի հիւանդոտ դրութիւն է, ուստի անհրաժեշտ է կռուել դորա դէմ ոչ լուծողականների միջոցով. օրգանիզմն սովորում է այդ դեղերին և շատ ուժեղ լուծողականն էլ կորցնում է իր ազդեցութիւնը.

Խ ն ա մ ք: Փորլուծության դեմ ամենալավ միջոցը կանոնավոր կենցաղն է: Առավոտ վեր կենալիս՝ խըմել մի բաժակ սառը ջուր և յետոյ դուրս գալ մի փոքր զբոսնելու. օրվայ մեջ լավ է ֆիզիքական աշխատանքով կամ մարմնամարզությամբ պարապել. ուտել մրգեղեն, մեղր, կանաչեղեն և առհասարակ ամեն տեսակ կաթնից կերակուր և սև հաց: Մարմինը սառը ջրով շփել, փորին մասաժ անել և որոշ ժամերին ամենայն օր աշխատել դուրս գալ հարկավորության համար, եթե մինչև անգամ պահանջ չըզգացվի: Լուծողականներից խուսափել և գործածել միայն անհրաժեշտ դեպքերում:

16. Քութեշ վարակիչ հիվանդություն է. սկսում է ջերմով, կոկորդը ցավում է, տալիս մանր բծեր, որոնք

տարածվում են ամբողջ մարմնի վըրայ, ազատ թողնելով միայն ճակատը, քիթը և շրթունքները. բուծը պատում է, մինչև ոտքերը ուռչում են: Մի քանի օրից յետոյ ջերմը թուլանում է, իսկ դուրս տալը անհետանում. 10—12-րդ օրը կաշին սկըսում է լայն շերտերով թեփոտվել. 2—6 շաբաթից յետոյ թեփոտումը վերջանում է և հիվանդը քութեշից առողջացած համարվում. սակայն վըտանգը դեռ անցած չէ, որովհետև քութեշը՝ իբրև հետևանք զանազան հիվանդություններ է առաջացնում. շատ յաճախ երիկամունքների բորբոքում: Այդ պատճառով առողջանալուց յետոյ էլ, 2—3 շաբաթ շարունակ, հիվանդը պետք է իրան զգույշ պահէ, չմրսի, որովհետև երիկամունքների բորբոքումը հենց այդ ժամանակ է յայտնվում,

Խ ն ա մ ք. Բժշկության համար գլխավորն է մաքրությունը և պատշաճ սնունդը: Բերանը անհրաժեշտ է օրական մի քանի անգամ ողողել կամ աղաջրով, կամ ջրախառն բորայի թթուտով (борная кислота) 1 թեյի գդալ՝ մի մեծ բաժակի համար: Մաքուր պետք է պահել նույնպես քիթը և ականջները: Մարմինը քսել տաք ձեթ: Սնունդի համար վերցնել կանաչեղենը, որ ամենից պատշաճն է երեխաների համար: Միս կամ բուլիոն ամենևին չտալ. Խմելու համար գործածել հասարակ ջուր կամ լիմոնադ: Ծանր միսը կարելի է տալ միայն հիվանդության չորրորդ շաբաթից. երբ կաշին սկսում է թեփոտվել: Ցանկալի է հիվանդին 4—5 օրը մի անգամ տաք վաննա նստեցնել (15—20 րոպե) և

ամենից շատ ջանք գործ դնել, որ տաք ջըրից յետոյ հիվանդը չմրսի: Եթե քութեշն առանց բարդությունների է. հիվանդը կարող է երեք շաբաթից յետոյ ոտքի կանգնել, իսկ տանից դուրս գալ կարող է միայն թեփի վերջանալուց յետոյ: Քութեշի ժամանակ առողջ երեխաներին պետք է, որքան կարելի է շուտ հեռացնել, իսկ երբ հիվանդը լավացել է, նրա շորերը այրել կամ եփ տալ ախտահանաջրի մեջ. սենեակը լավ մաքրել:

17. Օձի խայթոց: Խայթած անդամը վէրքից բարձր ամուր կապել, վէրքը ծծել, որ թոյնը դուրս գայ և կարմրած երկաթով այրել. Հիվանդին քրտնեցնել և օղի կամ գինի խմացնել:

Բժ. Լ. Գալստեան

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԻ 10 ՊԱՏՎԻՐԱՆԸ

1. Լավ է մոռանաք լվացվել, քան մաքրել ձեր ատամները և ողողել ձեր բերանը։

2. Վարժեցրեք երեխաներին բավականություն զգալ իրենց սեփական ատամների մասին հոգ տանելու մեջ։ Կաթնատամների մասին հոգ տանելը ոչ պակաս կարևոր է, քան մշտական ատամներինը. պատանեկության հասակում բաց թողածը, հետագայում այլևս ձեռք չի բերվի։

3) Քիչ ուտեք քաղցր և փափուկ կերակուրից, ատամները առողջ պահելու ամենալավ միջոցը չոր հացն է և նրա կեղևի լավ ծամելն է։

4. Երբեք մի մոռանաք լվանալ ձեր ատամները քնելուց առաջ. ով այդ բանը թողնում է առավոտեան,

նա նման է այն մարդուն, որը իր գոմի դռները փակում է ձին գողացվելուց հետոյ։

5) Ատամների մեքենայական մաքրումը խոզանակի օգնութեամբ կազմում է առողջապահութեան հիմքը։

6) Ատամները մաքրելիս, անվնաս ու հականեխական հեղուկը և ատամների լավ փոշին հանդիսանում են ամենալավ օժանդակ միջոցները։

7) Տարին երկու անգամ ցույց տվեք ձեր ատամները ատամնաբուժին, որը ժամանակին կնկատի ատամների փթելը և միջոցներ ձեռք կառնի նրա տարածման առաջը առնելու։

8) Ժամանակ առ ժամանակ հոգ տարեք ատամների քարը հեռացնելու մասին։

9) Հին արմատները, որոնց լցնել

(пломбировать) չի կարելի՝ պէտք է հեռացնել, միևնոյն է ցաւում են նրանք թէ ոչ։

10) Մայրերը նախ քան երեխայի ծնւելը, ինչպէս նաև կրծքով կերակրելու ընթացքում պիտի աշխատեն շատ գործածել անօրգանական աղերով առատ կերակուրներ (կանաչեղէն, կաթ, ձու.), իսկ երեխաներին ծամական հասակում նոյնպէս պէտք է տալ նման կերակուր, որպէսզի զարգանան առողջ ատամները։

Pése

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Քաղւած ընկ. Ն. Աղբալեանի Հ. Յ. Դ. IX ընդ. ժողովին տւած զեկուցումից)

Հայաստանի Հանրային կրթութեան Նախարարութիւնը

Հայաստանի կրթական գործը երեք շրջանի կարելի է բաժանել։

1918 թ. օգոստ. 1-ին հաստատւած է հայոց կառավարութիւնը։ Օգոստոսի 15-ից մինչև Նոյեմբերի 16-ը կարելի է համարել կրթ. գործի առաջին շրջան, երբ Ներք. Գործերի Նախարարութիւնն էր վարում այն՝ ղեկավարութեամբ Տոքտ. Գրիգորեանի։ Այս շրջանն առանձնապէս զբաղւած էր արձակւած պաշտօնէութեանը լիկւիդացիայի ենթարկելով։

Նոյեմբերի 6-ին որոշում է ունենում Հայ. Կոմ. մինիստրութիւնը, որին յանձնւում է Ս. Տարութինեանին։ Նոյն ամսի 27-ին մինիստր է նշանակւում Աթարբեգեանը, որը կարճ ժամանակից յետոյ, այն է դեկտ. 24-ին հրաժարւում է և նրան փոխարինում է Մելիք-Դարագեօզեանը, որից յետոյ ընդունում է Հ. Հանր. Կրթ. Ի. շրջանը։

Սովի և համաճարակի պատճառով դեկտեմբերի վերջերին դպրոցները փակւում են և միայն մարտ ամսին վերաբացւում. ուսումը շարունակւում է մինչև յունիսի 1-ը։ Այս ուսումնական տարում հազիւ 5 ամիս կանոնաւոր ուսում է տեղի ունեցել։ Շինութիւնները գրաւուած են եղել զինւորականների և որբերի կարիքների համար։ Անա այս ժամա-

նակաշրջանում որոշւած է բանալ համալսարան և հանրային մանկավարժարան։

Այնուհետև մինիստրութեան գլուխ է անցնում Սիր. Տիգրանեանն և 1 ու կէս ամիս վարելով կրթական գործը, պատրաստում է կրթ. գործի վերաբերեալ նախահաշիւները, ուսուցիչների վարձատրութեան չափը և մինիստրութեան դիւանը։

Օգոստոսի 16-ից մինիստր է նշանակւում Նիկ. Աղբալեանը, որ և շարունակում է վարել Հ. Հ. կրթ. ամբողջ գործը մինչև այսօր։

Հայ դպրոցը Հայաստանում

Նախքան Հայաստանի Հանրապետութեան գոյութիւնը Հայաստանի այժմեան տարածութեան վրայ կային 7 կրթ. միջնակարգ, 1. մանկաւոր պրոգիմնազիա, 2. քաղաքային

տարրական, 3 աղջ. միջնակարգ և 673 տարրական դպրոցներ։

1918-19 ուս. տարում կային՝ 13 միջնակարգ դպրոց (որոնցից 5-ը օրիորդաց) 116 դասարաններով, 196 ուսուցիչներով և 3445 աշակերտներով նաև 113 տարրական դպրոց, որոնցից 78-ը պետական, 48-ը եկեղեցական, 7-ը քաղաքային, ընդամենը 308 դասատուներով և 12225 աշակերտներով։

Այսպիսով միջնակարգ դպրոցների թիւը աւելացել է մօտ 2 անգամով, տարրականներինը՝ 5 անգամով։

1919-20 ուսումնական տարուայ համար ծրագրուած է ունենալ 23 միջնակարգ և 500 տարրական դպրոց, 900 դասատուներով, որոնցից 400-ից աւելին արդէն նշանակուած են դեռ նոյեմբ. սկզբին։

Կրթական գործի իւրաքանչիւր բաժին իր վարիչն ունի։ Այսպէս, կան՝ միջնակարգ, տարրական դպրոցների, հնութեանց պահպանման, բժշկական մասերի վարիչները։

Հայաստանի դպրոցական 11 շրջաններն ունեն իրենց շրջանային տեսուչները, սակայն մի քանիսները օգնականներով են կառավարւում։

Հրահանգուած է գաւառներում բանալ այնքան դպրոցներ, որ ոչ մի երեխայ դուրս չը մնայ. ընդունելութեան համար միայն լեզուից և մաթեմատիկայից քննութիւն կը պահանջուի։ Օտար լեզուներից միայն մէկը պարտաւորեցուցիչ է։ Մինչև Գ. դասարանը մեր բոլոր դպրոցները ազգայնացուած են, միւսները կազգայնացուեն աստիճանաբար։

Ուսուցիչներին հրաւիրելու իրա-

ւունքը տանված է հողաբարձրությու-
նից։ Վերջինները միայն անտառա-
կան մասը պետք է հողան։ Այսպիսո
օրինակ, թռչունների գանձում, յա-
ռակի գումարների հայթայթումը։
Կորուստները ծրի և ամենյալ, մինչե-
արութ. միայն ուսուցիչների ռոճիկ-
ներն է տալիս։

Հուլթեանց պահպանման համա
կազմված է կանոնադիր։

Մեծի պետությունների նիւթերը Սա-
նահինից շուտով փոխադրվելու են։

Սասուն. խորհրդի համար մշակ-
ված են առանձին կանոնադիր նշանա-
լու համար նրա իրավասության
սահմանները։

Աշխարհագրաօրյալ[illegible]ված է հա-
մալսարան։

Ուսուցչական սեմինարիայի բա-
ցումը կատարվեց։

Բացվելու են 11 դասատուների մեջ
դրամատիկական ընկերություններ, ժո-
ղովրդական համալսարան, որը դաս-
ավանդվելու է բոլոր ուսարկայ և
ուսուցանողների համար ընկերությու-
ներ։ Նոր գիմնազիայի մեջ պետք
հիմնվի համբ. գրադարան, որը դեր-
վելու են նաև նկարներ։

Հայոց ազգագրական ընկերու-
թյունը իր հարստությամբ փոխադր-
վելու է Հայաստան։

Որոշված է բանալ նաև թանգարա-
կան վարժարան, այնտեղ կեն դերասա-
նները պետք է վարժվեն նոր
դերասաններին։

Երաժշտության համար նախա-
պատրաստական դասընթացներ են
տեղի ունենում։

Դիմված է երգած [illegible]ական
ընկերություններին, որպեսզի բան-

նիքալական դպրոցի համար ծրագիր մշակել։

Շախմատախաղ տարածելու համար առաջարկություն կայ մարզումի մի դպրոց բանալ և ուսուցիչներ պատրաստել։

Կազմված է հնագիտական մի յանձնաժողով՝ ձեռագրերը ժողովելու համար։

Մոտ ապագայում հրատարակվելու է «Թանգարան գիտության և արվեստից» մի գիտական ամսագիր։

Նոր լեզուներ

Եվրոպական լեզուներից մեր դպրոցների մեջ կատարվում գերմաներենը և ֆրանսերենը։ Անգլիերեն ևս պետք է մտցնենք ամենադասարանների մեջ։ Ուսանողները կսովորեն երեք օտար լեզու, իսկ առայժմ սովորած

ենք հին գրությունը պահել գիտա գիրաններում։

Որքան է ծախսում

Պետական բյուջե. բյուջեի (400 միլ. ր.) 5 տոկոսը կազմում է կրթականը՝ այսինքն 20 միլ. ռուբլի, թերևս 30 միլիոնի համար։

Համալսարան

Համալսարանում անհրաժեշտ է համարում հայագիտական, բժշկական և տեխնիկական գիտությունները ուսուցել՝ երիտասարդությունը մեր երկրում պահելու նպատակով։

Եզդիների դպրոցները

Եզդիների համար արդեն հայ լեզվով դպրոցներ են բացում. մտածվում է դպրոցներ բանալ նաև քրդերի համար. Թաթարների դպրոցա-

կան գործի վրայ եւ հարկ եղած ուշադրութիւնն է դարձնում:

Ժողովրդական գրադարան

Ժողովրդական գրադարանի համար յատկացուած է 360000 ր., ընտրուած է մի յատուկ մարմին՝ ընտրելու համար ժողովրդական գրադարանի համար յարմար գրքեր եւ ապա անմիջապէս բանալ այդ գրադարանը:

Ուսուցիչների վարձատրութեան ձեւը

Ուսուցիչները վարձատրւում են չորս տարբերանով.—1) համալսարանաւորը, 2) ուսուցչական ինստիտուտաւորը, 3) միջնակարգ եւ 4) ոչ միջնակարգ կրթութիւն ունեցող: Եթէ մի ուսուցիչ երկար տարիներ բարեխղճաբար ծառայած է եւ աչքի ընկած իբրեւ դաստարակ, եթէ անգամ միջնակարգ կրթութիւն ստացած չէ, շրջանային ուսուցչի վկայութեամբ միջնակարգ ուսումնարանի աւարտածներին կհաւասարեցուի Ուսումն. Խորհրդի կողմից:

Այս տարի բոլոր գիւղերում դըպրոցներ չկան ուսուցիչների պակասութեան պատճառով:

* * *

Անկարող չենք համարում առաջ բերել Հ. Յ. Դ. IX ընդ. ժողովում կրթական գործի վերաբերեալ ընդունուած բանաձեւը, որ որոշ չափով ուրուագծում է հայ դպրոցի դաստիարակման ապագայ ուղիները:

Հ. Յ. Դ. IX-րդ ընդհ. ժողովի բանաձեւը՝ հանրային կրթութեան մասին

Հանելով հանրային կրթութեան վերաբերեալ կենտրոնացումը, ընդհանուր ժողովը հրահանգում է.

1) Հնար եղածին չափ շուտով իրագործել ձրի և պարտադիր տարրական ուսուցումը հանրապետութեան քաղաքացիների համար՝ առանց ազգի և սեռի խտրութեան:

2) Արագօրէն ազգայնացնել հանրային կրթութիւնն իր բոլոր աստիճաններով և ճիւղաւորումներով:

3) Յատուկ ուշադրութիւն դարձնել ժողովրդական դպրոցների և հասարակաց հանրութեան կրթութեան վրայ:

4) Վերակազմել հանրային կըրթութեան համակարգը ինքնագործունէութեան և աշխատանքի սկզբունքով, դպրոցը վերածելով կըրթարան աշխատանոցի:

5) Ազգային փոքրամասնութեանց տարրական կրթութիւնը վարել նրանց մայրենի լեզուով:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿՆԱՆՔԸ

Պատերազմի ընթացքում հայ դըպրոցական կեանքը ուժերը հետզհետէ թուլացան գաւառներում, դա ցըների պահպանման նիւթական միջոցների պակասութեան, դասատուների քանակի նուազման և հոգևորութեան վերացման պատճառներով: Վերջնական հարուած տուեց նրանց մեծ մասի գոյութեանը թիւրքական հրոսակների աղետաբեր արշաւանքը, որի հետևանքով մինչև 1918/9 քը, որի հետևանքով մինչև 1918/9 ուսում. տարին գոյութիւն ունեցող բոլոր ծխական ու պետական դըպրոցները փակւեցին աւերիչների տեղ կոխած վայրերում: 1919 թ. առաջին կիսում Վրաստանի հայերը ընդամենը 46 դպրոց ունէին, որոնցից Թիֆլիսում 10, Թիֆլիսի

գաւառում, Բորչալուի, Կախէթիայի, Գորիայ, Դուշեթայիսի և Սուխումի շրջաններում 36 դպրոց։ Նոյն տարուայ երկրորդ կիսում դպրոցների թիւը հետզհետէ աւելացաւ շնորհիւ Վրաստանի Հայոց Ազգային Խորհրդի աւելի ակտիւ գործունէութեան 1919/20 ուսում. տարուայ սկզբից։ Որոշուեց գոյութիւն ունեցող դպրոցներին մի միլիոն բուբլու նպաստ տալ, նոյնքան էլ յատկացնել նոր կամ վերաբացուելիք դպրոցներին։

Այդ ժամանակ Թիֆլիսում և Նրա գաւառում 15 դպրոց գոյութիւն ունէն, Գորիում և շրջանում 9 (քաղաքում հայկական գիմնազիա), Կախեթիայի շրջանում 6 (Թելաւում գիմնազիա), Ախալքալաքում և շրջանում 10, Բորչալիում 6, Ախալ-

ցխայում միայն Եփրարէթեան դըպրոցը, Թուքալիսում և շրջանում 3։

Բացի այս դպրոցներից Վրաստանում գոյութիւն ունէին շատ պետական և քաղաքային միջնակարգ և տարրական դպրոցներ, որոնց մէջ հայ երեխաները կամ անխառն էին, կամ մեծամասնութիւն, կամ փոքրամասնութիւն էին կազմում։ Անցած 1919 թ. սկզբին Վրաստանի լուսաւորութեան մինիստրը կարգադրութիւն արեց գաւառների տարրական դպրոցներում հայ վիրախօս երեխաներին վրացերէն լեզուով դասաւանդման մասին, հայերէնը իբրև առանձին առարկայ որոշելով։ Նոյն տարուայ նոյեմբեր ամսում գաւառում, նաև Ազգային Խորհրդի բացած դպրոցներում՝ կառավարութեան գործա-

կալներն այսպիսի միջամտութիւն իրենց թոյլ տալին։ Հարցի այս կողմը, սակայն, բարեբախտաբար առայժմ հարթուած է համարւում Ազգային Խորհրդի ազդու բողոքի շնորհիւ։ Մութ է մնացել միայն գիւղական հայ երեխաներով պետական դպրոցների ազգայնացման հարցի գործադրութիւնը։ Թիֆլիսում, ինչպէս յայտնի է, քաղաքային դպրոցներն ազգայնացած են։ Այստեղ այսպիսի հայկական դպրոցների թիւը 18 է։

Ազգային Խորհուրդը իր իրաւասութեան տակ գտնուած դպրոցական գործը հէնց սկզբից կարգաւորելու համար հրատարակեց «Կանոնադրութիւն Վրաստանի հայոց ժողովրդական դպրոցների», որի մէջ որոշուած են ֆունկցիաները Ազգային

Խորհրդի Գործադիր Մարմնի, դըպրոցական վարիչի, դպրոցական խորհրդի, շրջանային տեսչի, դըպրոցական տնտեսական խորհրդի, մանկավարժական խորհրդի, միջնակարգ դպրոցի վերատեսչի, տարրական դպրոցի տեսչի, վերատեսչի օգնական-տեսչի, ուսուցիչ-ուսուցչուհիների, ինչպէս նաև դպրոցական այլ պաշտօնեաների և աշակերտ-աշակերտուհիների վերաբերեալ կանոնները։ Ինչպէս որ տեսնում ենք, Վրաստանի դպրոցական գործը բարդ կազմակերպութեան շըրջանի մէջ է մտնում։ Մօտաւոր ապագան ցոյց կը տայ նրա հետևանքները։

Այնուհետև Ազգ. Խորհրդի կարգադրութեամբ նոյնպէս ամառը կազմւեց «Տախտակ դասերի Վրաս-

տանի հայոց հանրակրթական դպ-
րոցներին։ Հանրակրթական դպրոց-
ները վերածուած են երեք աստիճա-
նի՝ տարրական դպրոց,
բարձր տարրական դպրոց և միջ-
նակարգ դպրոց։ Սրանք ոչ թէ ա-
ռանձին տիպի, միմեանցից անկախ
ծրագրներով դպրոցներ պիտի լի-
նեն, այլ մի միասնական դպրոցի
երեք աստիճանները կամ բաժան-
մունքները պիտի ներկայացնեն։
Այս տախտակը խոստանում է որոշ
թարմութիւն մտցնել մեր ուսման
ծրագրի մէջ, որ ամառուանից ձեռ-
նարկած է պատրաստել և 1919
թ-ի աշնանից ենթարկելով Թիֆ-
լիսի հայ դպրոցների մասնագէտ
դասատուների քննադատութեանը՝
հրատարակուած է առանձին գրքոյկով։

Այժմ մեր դպրոցական կեանքը
նիւթական միջոցներից աւելի կա-

րօտ է ուսուցչական ուժերի, որ
ինչպէս Հայաստանում, նոյնպէս էլ
Վրաստանում, մանաւանդ առաջի-
կայ տարին, չափազանց զգալի չա-
փերով պիտի արտայայտուի։ Արտա-
կարգ միջոցներով պէտք է համա-
ռօտ դասընթացով դասատուներ
պատրաստել մեծաքանակ նոր բաց-
ուելիք դպրոցների բաւարարութիւն
տալու համար։

Յ. ՏԷՐ-ՄԻՐԱՔԵԱՆ

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Արհեստակցական միութիւնների մասին

Արհեստակցական միութիւնները սոցիալիզմի դպրոցներն են։ Այդ միութիւնների մէջ բանւորները սոցիալիստներ են դառնում, որովհետև օրէց-օր կռւում են կապիտալի դէմ։

Կարլ Մարկս

Արհեստակցական միութիւնը մի այնպիսի բանւորական կազմակերպութիւն է, որ գոյութիւն ունեցող պետական և հասարակական կարգերի սահմանում ձգտում է աշխատաւորների կենսական մակերևոյթը բարձրացնել։

Աւգուստ Բեբել

Արհեստակցական միութիւնը ոչ միայն բանւորներին հնարաւորութիւն է տալիս ժամանակակից պայմաններում կռւելու, կապիտալիստական ռեժիմի տակ պաշտպանելու աշխատավարձը, առողջութիւնը և ազատութիւնը, այլ և նախապատրաստում է նոր կարգ, արթնացնելով պրոլետարների նախաձեռնութիւնը և ձևակերպելով գործողութեան օրգանները, որոնք կոմմունիստական կարգերում գործադրելով, կդառնան վարչական օրգաններ։

Ժան Ժորէս

Ընդհանուր, միջազգային հոսանքը ուժեղ թափով մղում է դէպի կուսակցական քաղաքականութեան և արհեստակցական միութեան միացումը և ոչ թէ բաժանումը, այդ

պատճառով արհեստակցական միութիւնները պէտք է հեռանան կուսակցական քաղաքականութեան։

Կարլ Կաուցկի

Արհեստակցական միութիւնների անկուսակցականութիւնը մեզ վտանգ է ներշնչում։

Էմիլ Վանդերվելդ

Պէտք է արհեստակցական միութիւնները և քաղաքական կուսակցութիւնը կազմեն մի անբաժանելի ամբողջութիւն, փոխադարձաբար պաշտպանեն ու լրացնեն միմեանց։

Հայնրիխ Շցրեբէլ

Ի՞ՆՉ Է ԿԱՊԻՏԱԼԸ

(պրոֆ. Ն. Կարեեվի)

Առանց կապիտալի արտադրել չի կարելի։ Դատարկ ձեռքերով մարդ ոչինչ չի կարող անել։ Երկրագործութեան։

արհեստների համար անհրաժեշտ են առանձին գործիքներ։ Եթէ մէկը կերակրւում է որսորդութեամբ և ձկնորսութեամբ, մինչև անգամ նրան հարկաւոր է հրացան, կամ նետ ու աղեղ, կամ ուռկան։ Ցետոյ, մարդկանց արդիւնաբերական գործունէութեան մէջ անհրաժեշտ է հում նիւթ այսինքն այն նիւթը, որը ենթարկւում է մշակութեան, նախ քան գործածելը։ Վերջապէս աշխատանքով ստացուած բերքը պէտք է պահպանուեն, գործիքները նոյնպէս։ Դրա համար հարկաւոր են շինութիւններ։ Նրանք հարկաւոր են նոյնպէս բանւորներին աշխատելու։ Ամեն մէկ արտադրութիւն պահանջում է աշխատանքի մի քանի ծախքեր (գործիքների, հում նիւթի, շինութիւնների վրա և

այլն), որոնք արուած են նախ քան այդ արտադրութեան սկսելը։ Առանց դրան արտադրութիւնը հնարաւոր չէ։ Բոլոր այդ ծախքերը կոչւում են կապիտալ։

Հետեւաբար, կապիտալը նախկին աշխատանքի արդիւնքն է։ Բնութիւնն, ինչպէս գիտենք, ձրի ոչինչ չէ տալիս մարդուն։ Նա դրամագլուխն էլ ձրի չի տալիս։ Դրամագլուխը կարող է երեւան գալ միայն այն պատճառով, որ առաջուց ծախսել են որեւէ քանակութեամբ աշխատանք հէնց նրա արտադրութեան համար։ Յետոյ կապիտալ կարող է կոչուել միայն այն իրը որն հարկաւոր է նոր իրեր արտադրելու համար։ Կապիտալ չի կարող կոչուել այն ամենը, որ հարկաւոր է մարդուն իր անմիջական գործածու-

թեան համար, այլ միայն այն, որ հարկաւոր է նոր իրեր արտադրելու համար։ Ուստի կապիտալ չէ այն տունը, որի մէջ մենք ապրում ենք, այն հացը, որ մենք ուտում ենք։ Սակայն այն տունը, որի մէջ դետեղուած է արհեստանոցը, այն հացը, որով մենք կերակրում ենք բանուորներին, այն սեղանը, որի վրա ամրացրած են փականագործի բանող—սեղմող գործիքները, —այս բոլորը կապիտալ է, որովհետեւ ծառայում է նոր արտադրութեան։

Հետեւապէս որպէս զի որեւէ իր կոչուի կապիտալ նա պէտք է լինի 1) հետեւանք նախկին աշխատանքի, և 2) ծառայէ նոր արտադրութեան համար.

Այսպէս ուրեմն կապիտալ կոչւում է մարդու ձեռքով արտադրուած ամէն մէկ առարկայ, որ նշանակուած է նոր արտադրութեան համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՐԻ ԹԻՒԸ

Հարաւային Կովկասի հայ ազգաբնակութիւնը

Երեւանի նահանգում		669.871
Գանձակի	»	418.859
Կարսի շրջանում		118.217
Թիֆլիսի նահանգ.		411.747
Բագւի	»	120.057
Սուխումի շրջանում		20.743
Սեւ-ծովեան նահ.		18 061
Բաթումի շրջանում		15.[illegible]82
Դաղստանի	»	4 752
Քութայիսի նահ.		4.643
Զաքաթալայի շրջ.		2.530

Գումար 1.804.662 հայեր

ՌՈՒՍԻ-ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 1914 Թ.

	ԵՐԵՒԱՆ Ամբողջ նահանգը	ԳԱՆՁԱԿ Արեւմտ. կէսը	ԿԱՐՍ Կարսի Արդահանի հիւսիս. մասից	ԹԻՖԼԻՍ Միայն հարաւ-արեւմտ. անկիւնը	Ընդամէնը.	
Հայեր . .	669.000	876,000	98.000	153.000	1.296.000	1.361.000
Ռուս., վրացիներ և այլն	16.000	9.000	28.000	12.000	65.000	
Թուրքեր .	8.000	3.000	50.000	—	61.000	678.000
Թաթարներ.	365.000	138.000	12.000	22.000	537.000	
Քիւրդեր. .	84.000	—	4 .000	—	75.000	
Եզիդիներ .	17.000	—	4 .000	—	38.000	38.000
	1,109.000	536.000	250.000	197.000	2.072.000	

ԵՕԹ ՎԻԼԱՅԷԹՆԵՐԻ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻԱՅԻ ԱԶԳԱԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
1914 Թուականին

	7 Վիլայէթները Տիգրիսից հարաւ և Եփրատից արեւմուտք շրջաններն առանց հաշւելու	Կիլիկիան Մարաշի, Ադանի Ջէբէլ Բէրէքէթի սանջակ.	Գումար	
Հայեր	1.198.000	205.000	1.403.000	1.850 000 քրիստոնեաներ
Յոյներ	242.000	40'000	282.000	
Նեստորական, Յակոբեան, քաղդէացի և եւրոպացիներ	124.000	41.000	165.000	
Թուրքեր	865.000	78.000	943.000	1 635 000 մահմեդականներ
Քիւրդեր	424.000	58.000	482.000	
Լազեր չէրքէզներ, արաբներ, պար.	190.000	20.000	210.000	
Ղզլբաշներ, եզիդիներ, ֆէլլահներ	255.000	48.000	303.000	309 000 զանազան կրօններ
	3.298.000	490.000	3.788.000	

ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱԲՆԱԿ. 1914 Թ.

	Տաճկա-Հայաստ.	Ռուսկա. Հայաստ.	ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
Հայեր	1.403,000	1.256,000	2.699,000	3.211.000 Քրիստոնեաներ
Յոյներ, ասոր.,նեստորականներ և այլն	447,000	65,000	512,000	
Թուրքեր	943,000	61,000	1.005.000	
Թաթարներ		537,000	537,000	
Քիւրդեր և Թիւրք.	482,000	75,000	556,000	2.308.000 Մահմեդականներ
Լազեր, չէրքէզն. արաբ և այլն	210,000	—	210,000	
Ղզլբաշներ, զազաներ, եզիդին. այլն	303,000	38,000	341,000	341,000 Զանազան դաւան.
	3.788,000	2.072,000	5.860,000	

ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՅ ԱԶԳԱԲՆԱԿ. 1914 թ.

Հայաստանում՝

Տաճկահայաստան . . .	1.403.000
Կովկասեան Հայաստան	1.296,000
Հայաստանին սահմանակից շրջաններում .	2.699,000
Ասիական Թիւրքիայի այլ շրջաններ	440,000
Կովկասի այլ շրջաններ	508,000
Պարսկաստանում . . .	140,000
Գումար . .	1.088,000

Աւելի հեռու շրջաններ.

Պոլս. և Եւրոպ. Թիւրք.	183,000
Ռուս. և հիւս. Կովկ.	250,000
Եւրոպայում, Եգիպտոսում և Հնդկաստանում	120,000
Ամերիկայում	130,000
Գումար . .	683,000
Ընդհ. գումար . .	4.470,000

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—

(Համառօտ տեսութիւն)

Հայաստան կոչւում է այն երկիրը, որտեղ հայերը դարերից ի վեր ապրում են իբրև մի ազգութիւն, և որտեղ նրանք պատմական անցեալում կազմել են, ներկայումս էլ կազմում են ազգային անկախ պետութիւն. Հայաստան բառն էլ նշանակում է հայերի երկիր։ Օտար ազգերը մեզ ընդհանրապէս արմեն են կոչում, իսկ Հայաստանը—Արմենիա։

Եղել են պատմական շրջաններ, երբ հայերի ստեղծած ազգային պետութեան սահմաններն ընդար-

ձակուել են. բուն Հայաստանին կամ Մեծ Հայքին, որ բռնում է Հայկական Բարձրաւանդակը, կցուել են Փոքր Հայքը, Հայոց Միջագետքը, իսկ Ռուբինեան թագաւորութեան ժամանակ էլ (11—14-րդ դարեր) հայկական պետութիւն հիմնուեց Կիլիկիայում։

Հայաստանը տարածւում է հիւս. լայնութեան 37°-ից մինչև 41 և կէս°-ը և արևել. երկայնութեան 38 և կէս°-ից մինչև 48 և կ.°-ը։ Նրա երկայնութիւնն է, արևմուտքից արևելք, աւելի քան 1.000 վերստ, իսկ լայնութիւնը, հիւսիսից հարաւ, մօտ 500 վերստ։ Նա բռնում է մօտ 340.000 քառ. վերստ տարածութիւն, ուրեմն շատ աւելի մեծ է, քան օրինակ ամբողջ Անդրկովկասը։ Իսկ Կիլիկիան տարածւում է 36°—38°

հիւս. լայնութեան և 33°—37° արևելեան երկայնութեան տակ. երկայնութիւնն է՝ մօտ 400 վերստ, իսկ լայնութիւնը՝ 80—100 վերստ։

Համաշխարհային պատերազմի հետևանքով հրապարակ եկաւ փոքր ազգերի ազատագրութեան և ինքնորոշման պահանջը։

Հայ ազգն էլ, դարեր առաջ կորցրած լինելով իր քաղաքական անկախութիւնը՝ իր մէջ չէր մարեց ազատութեան ոգին։ Առանձնապէս վերջին երեսուն տարուայ ընթացքում նա անհուն ճիգեր թափեց ձեռք բերելու իր անկախութիւնը, տալով մեծամեծ չափերի հասնող զոհեր, մանաւանդ համաշխարհային պատերազմի միջոցին։ Եւ նա ձեռք բերեց անկախ և ազատ պետութիւն ունենալու իրաւունքը։

Հայութեան արդար պահանջն է միացեալ եւ անկախ Հայաստան։ Այդ ծրագրի մի մասն արդէն իրագործուած է։ Ներկայումս, ահա երրորդ տարին է, ինչ գոյութիւն ունի և զարգանում է անկախօրէն Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որի սահմանների մէջ մտնում են նախկին կովկասահայ երկրամասերը — Երևանի և Կարսի նահանգները, ինչպէս նաև նախկին Թիֆլիսի ու Գանձակի նահանգների կից գաւառամասերը։ Ներկայիս Հայաստանի Հանրապետութիւնը այսպիսով, ունի մօտ 60 հազար քառ. վերստ տարածութիւն, 1 միլ. 600 հազար ազգաբնակչութեամբ, որի ճնշող մեծամասնութիւնը — հայեր։ Անկախութեան գլուխ է անցած հանրապետական կառավարութիւնը՝ ըն-

տրուած երկրի դեմոկրատական ներկայացուցչութեան — Հայաստանի պարլամենտի կողմից։

Եւ սակայն Հայաստանի Հանրապետութիւնը Միացեալ Հայաստանի մի մասն է միայն։ Միացեալ Հայաստանը իր մէջ է առնելու ոչ միայն այժմեան Հանրապետութիւնը (նախկին Ռուսահայքը), այլ և նախկին Տաճկահայաստանի 6 վիլայէթները — Կարնոյ կամ Էրզրումի, Վանի, Բաղէշի, Տիգրանակերտի (Դիարբեքիրի), Խարբերդի և Սեբաստիայի վիլայէթները, իրենց տարածութեան գլխաւոր մասերով։ (Դուրս հանած դրանց ոչ հայկ. շրջանները)։ Միացեալ Հայաստանի մէջ է մտնելու նաև նախկին Տրապիզոնի վիլայէթի մեծ մասը, տալով մեր պետութեանը ելք դէպի

Սև Ծովը, ինչպէս նաև Կիլիկիայի մեծ մասը, տալով մեզ ելք դէպի Միջերկրական ծովը: Այսպիսով ուրեմն Միացեալ և Անկախ Հայաստանի անբաժան մասերն են կազմելու՝ 1) Այժմեան Հ. Հանրապետութիւնը, 2) Նախկին Տաճկահայքի 7 վիլայէթները, (համաձայն 1914 թ. բարենորոգումների ակտի) Կիլիկիան (4 սանջակներ — Մարաշ, Խոզան, (Սիս), Ջեբէլ-Բերեքէթ և Ադանայ):

Այս իմաստով էլ Հայաստանի Միացեալ պատուիրակութիւնը Փարիզի կոնֆերանսին ներկայացրած իր յուշագրի մէջ, ազգի անունով, դնում է հետևեալ պահանջները. .

1 Ճանաչել հայկական անկախ պետութիւն՝ կազմուած 7 վիլայէթների, Կիլիկիայի և Կովկասի հայոց

Հանրապետութեան տերիտորիաների միացումով:

2. Այս կերպով կազմուած հայկական պետութիւնը դրւում է հաւաքական երաշխաւորութեան տակ դաշնակից պետութիւնների և Միացեալ Նահանգների, կամ ազգերի դաշնակցութեան:

3. Հաշտութեան կոնֆերանսը պետութիւններից մէկին տալիս է յատուկ մանդատ Հայաստանին օժանդակելու մի անցողակի ժամանակաշրջանի համար: Մանդատի տևողութիւնը պիտք է լինի առ առաւելն 20 տարի:

4. Հաշտութեան կոնֆերանսը պէտք է որոշէ մի դրամական հատուցում՝ վերականգնելու համար հայ ազգի կրած բոլոր վնասները կոտորածներից, տեղահանութիւն-

ներից, կոոպերատիվներից և աւերուած-ներից։

Միացեալ և Անկախ Հայաստանի (քարտէզը կցուած է սրան) պահանջը հրամայաբար դրուած է այսօր բոլոր հայութեան հատուածների կողմից, բոլոր խաւերի միահամուռ ցանկութեամբ։ Այդ պահանջից հայութիւնը չէ կարող և ոչ մի դէպքում հրաժարուել։

Միացեալ և Անկախ Հայաստանը իրականացման պրոցեսի մէջ է այսօր. վաղը կատարուած և լրացուած պիտի լինի նրա ամբողջացման պրոցեսը։

Ա. Աբեղեան

ՀԱՅ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՑԵԱԼԻՑ

Ժամանակակից մարդկութիւնը ապրում է արևելեան առեղծուած կոչուող ողբերգութեան վերջին գործողութիւնը։

Երկու տարր ահա հազարաւոր տարիներ է, ինչ գալարւում են անհաւասար պայքարի մէջ՝ լարելով իրենց բոլոր ուժերը, ձգտելով ոչնչացնել միմեանց։

Մէկը՝ արևելքից եկած թափառաշրջիկների ժառանգորդ օսմանցին էր, որ դարեր առաջ յաւակնութիւն ունէր անգամ Եւրոպայում արևելքի «քաղաքակրթութիւնը» տարածել հրի ու սրի զօրամբ, բայց ընկաւ իր յախուռն ընթացքի կէս ճանապարհին, սպառած իր Ֆիզիքական կորովը ու զուրկ բարո-

յական-կուլտուրական զարգացման իդեալներից։

Մյուսը՝ մի բուռն ժողովուրդ, որ տարօրինակ յամառութեամբ ձըգտում է դէպի Պրոմէթէոսի լուսատու ջահը, իր հազարաւոր տարուայ գոյամարտի ընթացքում զոհելով բիւրաւորները, իր լաւագոյնները...

Մէկը՝ ուժեղ է քանակով, ֆիզիքականով, միւսը՝ իր գաղափարներով, իր վերջնական յաղթանակի հաւատով։

Ու շարունակւում է պայքարը այդ երկու ուժերի միջև։ Հաշտութիւնը լինել չի կարող։ Բռունցքն ու արիւնը ժխտում են քաղաքակրթութիւնն ու գաղափարականութիւնը, ինչպէս նաև ժողովրդական իդէալիզմը ժխտում է աւերն ու կոտորածը։ Այդ պայքարը ունեցել

է իր՝ ամօթալի մէկի ու պանծալի միւսի համար՝ էջերը։ 1915 թ. ապրիլի 11-ը այդ էջերից մէկն է։

Այդ օրը կորստեան անդունդը գլորւած Թիւրքիան փորձեց գլխատել հայ աշխատաւորութիւնը, սպանել նրա Միտքը, յաղթահարել նրա ազատատենչ Ոգին։ Խաժակներ, Ակնունիներ, Վարուժաններ, Զոհրապներ, Սիամանթօներ ու հազար հազարաւոր նման մտաւորականներ բռնատարկւեցին ու ապա նահատակւեցին...

Հրճւում էր ճիւաղը քաղաքակրթութեան ֆորպոստը, իր խաւար հոգու անդորրութիւնը վրդովող հայը սպանած կարծելով։

Բայց սխալւած էր նա. բիրտ ասիացին չկամեցաւ ըմբռնել, որ Գաղափարը սպանել. Անմահը մա-

Նոյնիսկ՝ անկարելի է, որ ազատատենչ ոգին գետնատարած անել նըղբոսի կարենայ։

Հայ մտաւորականութեան ըն գանձալի, հոյակապ դէմքերը ընկան հայութեան ու մարդկութեան ազատագրութեան ճամբի վրայ, և իրենց մահով հայ աշխատաւորութեան յաղթանակը կռեցին։

Չենք ուզում մարգարէանալ, թէ ազգերի ու ժողովուրդների միջազգային ատեանը՝ Փարիզի, Լոնդոնի կամ մի այլ տեղի կոնֆերանսը ինչպէս կը գնահատի այդ նահատակներին, բայց խորապէս համոզուած ենք, որ համայն մարդկութեան լաւագոյն մասը այսօր մեզ հետ ծունր եկած պիտի ասէ՝ փառք անհաւասար կռւում ընկած հերոսներին սրբազան յիշատակին...

1872 Ս. ԹՕՓՉԵԱՆ 1909

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ
(ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՂԻՇԷ ԹՈՓՉԵԱՆ

Օրացոյցներիս հանգուցեալ հիմնադիր Եղիշէ Թոփչեանը *ծնուել է Ալեքսանդրապոլում 1872 թ. նոյեմբերի 26-ին։ Սկզբնական կրթութիւնը ստանալով նախ ծխական և ապա քաղաքային դպրոցներում, նա 1890—1897 թ. ուսուցչութեամբ է պարապում։ Իր ուսման թերութիւնները լրացնելու համար նախ անցնում է Պետերբուրգ (1898) և ապա Բերլին (1900), ուր ուսումնասիրում է հասարակական գիտութիւններ։ 1902 թւին հաստատուելով Թիֆլիսում, նւիրում է իրեն հասարակական գրական-հրապարակախօս գործունէութեան։ Խմբագրել է տասից աւելի թերթեր՝ «Արշալոյս», «Յառաջ», «Ալիք», «Երկիր», «Ժայռ» «Փայլակ» և այլն։ 1904 թ. սկսում է հրատարակել «Լոյս» պատի, գրպանի և սեղանի օրացոյցները։ 1909 թ. հաստատւելով Էրզրումում հիմք է դնում «Յառաջ» թերթին։ Ահա այդ եռանդուն գործունէութեան շրջանում, ոճրագործ մի հայի գնդակով սպանւում է, Պոլսից-Էրզրում վերադառնալիս Բաբերդէն 5 ժամ հեռու, Խարբակ գիւղի մէջ 1909 թ. հոկտեմբերի 11-ին։*

Անցեալ տարի լրացաւ նրա մահւան տասնամեակը։

Գ. ԽԱԺԱԿ
1867—1915

Գ. ԽԱԺԱԿ
(Գարեգին Չախալեան)
(Ի Ն Ք Ն Ա Կ Ե Ն Ս Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն)

Ծնել եմ Ալէքսանդրապոլ 1867-ին. Նախնական ուսումը այնտեղ աւարտելուց յետոյ մտել եմ Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը 1833—6. այնուհետև 7 տարի շարունակ ուսուցչական պաշտօն եմ վարել Բագուի, Գանձակի և Ակուլիսի ծխական դպրոցներում։ Ընտանիքս կը կոչւէր Զախալ Օղլի, որ յետոյ վերացուած Խաժակի 1893-ին անցել եմ Ժընև և ուսարանել տեղւոյն համալսարանի հասարակագիտական (sciences sociales) *բաժինը։ Իբրև գործիչ՝ գնացել իսկոյն Աղէքսանդրիա ուր մի տարի մնալուց յետոյ անցել եմ Իզմիր (6 ամիս) և Պոլիս (Ղզարի.) ութամեայ բանտարկութիւնից յետոյ աքսորուելով հայրենիք, կրկին հետևել եմ ուսուցչական ասպարէզ։ Ամուսնանալով և*

1903 թ. Թիֆլիս տեղափոխուելով կարգուեցայ խմբագիր «Մշակ»ի և յաջորդ տարին նաև ուսուցիչ Ներսէսեան դպրոցի։ 1906 թ. երբ հնարաւոր դարձաւ ընկերվարական ազով թերթը հրատարակել, Ա. Ահարոնեան, Ե. Թոփչեան և ես հիմնեցինք «Յառաջ», Ալիք» և այլն թերթերը։ 1908 թ ձերբակալուեցի և վեց ամիս բանտ նստելուց յետոյ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուեցի։ Ինն ամսից յետոյ նորից ես ձերբակալուեցի և մի տարու չափ բանտային կեանք քաշեցի Թիֆլիս (Մետեխ), Բագու, Ռոստով և Նովոչերքասկ։ 1913 թ. Սամարքայի ազգ. վարժարանի տնօրէնութիւնը ստանձնեցի։ Խօսելու ընդունակութիւնս ժառանգել եմ մօրէս, տիկ. Սուլթանէն 1887-ի մայիսին էր, որ առաջին անգամ երեւցայ «Մշակ»ի մէջ, «Գաւառացի երիտասարդին» յօդուածով։ Յետոյ աշխատակցել եմ «Մուրճին» և Տա-

րազին»։ 1896-ին հրատարակեցի «Մի բարոյական այլանդակութիւն յեղափոխական մաքուր գործում» և «Ժողովրդի բանաստեղծը Գամառ Քաթիպա» 1904-ին «Հարկերը Տաճկաստանում» Հայրենիք և ազգ. շարժումներ», Հայկական շարժման պատկառները 1905-ին «Ռուսական զեմստվօն և Կովկասի պահանջները» 1907-ին «Դէպի Ֆէդերացիա» 1912 թ. «Ինչ՞ է ազգութիւնը», «Տառապանքի գիշերը» 1913 ին «ինչ՞ է դասակարգը» «Հին արևելք» «Հայոց պատմութիւն» թարգմանել եմ նաև Վինագրադովի 3 հատոր «Ընդ. Ազգաց Պատմութիւն»։ Տարագրուած Պօլսից 1915 թ. ապրիլի 11-ին և նահատակուած

Գրիգոր Զոհրապ
1860—1915

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Գրիգոր Զօհրապ ծնւել է Պօլսում, 1860 թ., կրթութիւնը ստացել է նախ Հասքէօ ի Շահնապարեան վարժարանում, ապա Գալաթա-Սէրայի Լիսէյում։ Ունէր նաև ճարտարագէտ-երկրաչափի մասնագիտութիւն։ Մասնաւորապէս իբրև փաստաբան վայելում էր միջազգային համբաւ։ Արևմտահայ գրականութեան մէջ եւ աչքի էր ընկել իր նորավէպերով, ուր երևան էր գալիս նրա [illegible]իւր տրամաբանութիւնն ու իրապաշտութիւնը։ Երիտասարդ հասակից աշխատակցել է պօլսահայ թերթերին. 1892—93-ին Հ. Ասատուրի հետ խմբագրել է «Մասիս»-ը։

Նրա անդրանիկ «Անհետացած սերունդ մը» վիպակը լոյս է տե-

ուել դեռ 1887 թուին։ Գ. Զօհրապի ճառավեպերու մեծ մասը ամփոփուած են 3 հատորների մէջ. «Խղճմտանքի ձայներ», «Կեանք ինչպէս որ է» և «Լուռ ցաւեր»։ Սամաթիայից ընտրուած է եղել ազգային երեսփոխան իսկ Պոլսից՝ օսմանեան պարլամենտի մէպուս (անդամ)։ Այստեղ էր, որ նա Վարդգէսի հետ միասին ցուցադրեց իր կորովը ու անկաշառ ժողովրդասիրութիւնը։ Սուլթանական կառավարութեան «յատուկ ուշադրութեան» առարկայ դառնալով, Զօհրապ հարկադրուած է լինում անցնել Ֆրանսիա որտեղից վերադարձաւ միայն սահմանադրութեան հրատարակումից յետոյ դառնալով գործօնեայից ու խանդավառ ցոյցերու առարկայ։

Տարագրուած Պոլսից 1915 թ. ապրիլի 11-ին և նահատակուած։

Քաղաքակիրթ. գերիշխանութիւնը

(Հատուած).

Ազգերու և ցեղերու գերիշխանութիւնն իրարու հանդէպ՝ միմիայն իրենց մտաւոր զարգացումով կը հիմնուի և այդ աստիճանին համեմատութիւն է։

Քաղաքակրթութեան գերիշխանութիւն է աս, այնքան հզօր, իրարու մօտ, որքան իրարմէ հեռու ապրող ազգերու ու ցեղերու մէջ։

Այն ազգերը, որոնց այս գերիշխանութիւնը կը պակսի, իզուր բիրտ ուժին կամ պատմական ընւած իրաւունքներու կոչում կընեն զայն ձեռք բերելու համար վերընարին։

Ասիկա՝ տնտեսական աշխարհին մէջ վարկի խնդրին կը նմանի քիչ մը։ Վարկը միմիայն դրամով, այնինքն՝ բիրտ ուժով չստացուիր։

Գ. Զօհրապ

Նոյեմբեր 1908

Յարութիւն Շահրիկեան

1860 — 1915

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Յարութիւն Շահրիկեան (Ատոմ) ծնուել է Շապին-Կարահիսարում 1860 թ.: Նախնական կրթութիւնը իր ծննդավայրում ստանալուց յետոյ գալիս է Պօլիս ու ուսանում է Կալաթա Սէրայի Լիսէյում: Տրապիզոն եղած ժամանակ, 1896 թ. յայտնի ջարդարար Նէմլի Զադէ Հաճի Օսմանի հետապնդումի շնորհիւ կը բանտարկուի, բայց շնորհիւ օտար միջամտութեան 13 ամսից յետոյ ազատ է արձակւում: 97-ի վերջերը փախչում է Բաթում, ապա Թիֆլիս, ուր ռուսերէն լեզուին կատարելապէս ծանօթանալով և վերջոյ քննութիւն է տալիս և ձեռք բերում փաստաբանութեան իրաւունք: Դեռ երիտասարդ հասակից աչքի էր ըն-

կնում իբր և անհաշտ ազատական ինչպիսին նա մնաց մինչև իր կեանքի վերջին րոպէն։

Սահմանադրութեան հռչակումից յետոյ նա վերադառնում է Պոլիս և իրէն յատուկ աւիւնով նետւում յեղափոխական պայքարի ծովը դառնալով բոլորի սէրն ու ակնածանքի առարկան։ Եղել է մօտ աշխատակից «Ազատամարտ»ի և այլ մի շարք դաշնակցական թերթերի Նիհիլ, Վաղինակ և Ազատ ծածկանուններով։ Եղել է ազգ. երեսփոխան Սկիտարէն։ Հրաւիրուել է Իթթիհատի կողմից իբրև պետակ. խորհրդի անդամ բայց հրաժարուել է։ Ունի մի շարք երկեր «Պետական նորոգութիւնն և հողային հարցը», «Մեր հատուածքը», «Ազգ. սահմանադրութիւնը», «Բարէնորոգումներու հարցը»։

«Օսմ. կայսրութեան անկման պատմութիւնը» և «Ամուսնական խնդիրը»։ Կան նաև մի շարք այլ անտիպ աշխատութիւններ, որ պահուած են Բէրա, ինչ որ մի յոյնի մօտ։

Տարագրուած Պոլսից 1915 թ. ապրիլի 11-ին և այս նահատակուած։

* * *

ՄԵԾ ԴԷՄՔԵՐ

Մեծ ազգերու պատմութիւնը անոնց մեծ Դէմքերու պատմութիւնն է։ Ջնջեցէք Կեսարներու, Աղեքսանդրներու, Արիստոտելներու պատմութիւնը, և այլեւս չմնար քայլը Հռոմէական, Մակեդոնական, Յունական մեծութիւններէն ու փառքերէն։

Բայց այս՝ պայմանադրական ճըշմարտութիւն մըն է։ Այդ մեծութիւն-

ները չէին կրնար դարբնել, եթէ միջավայրը և զանոնք ծնող ժողովուրդները ընդունակ չըլլային այդ մեծութիւնները ծնելու, սնուցանելու, մէկ խօսքով դարբնելու։

Այդ պատճառով է, որ կապրին այն ժողովուրդները, որոնք անցեալի հպարտութիւնն ունին, ներկային պինդ փարած են իրենց ստեղծագործութիւններով և իդէալներով, և որոնք իրաւամբ վստահաբար կը նային ապագային։

Ց. Շահրիկեան

Ե. Ակնունի

1878—1915

Է. ԱԿՆՈՒՆԻ

(Խաչատուր Մալումեան)

Ծնել է Մեղրում (Զոկիստան). դեռ երիտասարդ հասակում ազդուած Գ. Արծրունու գաղափարներից սկսում է աշխատակցել «Մշակ»-ին: Հաստատուելով Պետերբուրգում նա երկար ժամանակ թղթակցում է «Դրօշակ»-ին Է. Ակնունի ծածկանունով, նիւթ ունենալով գլխաւորապէս ռուս-կառավարութեան վերաբերմունքը դէպի կովկասահայութիւնը: Հայ-թրքական ընդհարումներից յետոյ սկսում է գրել «Կովկասեան վէպերը», որ յետոյ առանձին գրքոյկով լոյս տեսաւ հայերէն ու ֆրանսերէն: 1904 թուին մասնակցել է երիտասարդ թիւրքերի և հայոց «Կոնֆերանս»ին:

Հ. Յ. Դ. 1907-ի ընդհ. ժողովը ընտրում է նրան պատուիրակ հայ և թիւրք դաշնակցական խորհրդի, որ շնորհիւ եռանդուն գործնէութեան նրան յաջողւում է համոզել ապագայ իր դահիճներին վերահրատարակել օսմանեան սահմանադրութիւնը: Դրանից յետոյ վերադառնում է Պոլիս, ուր ամբողջովին նւիրւում է սարակական-կուսակցական գործին: 1912-ին մեկնում է Ամերիկա և շրջում համարեա բոլոր հայկական գաղութները: Եղել է անդամ «Ազատամարտ»ի խմբագրական մարմնի: Աշխատութիւններն են՝ «Դէպի կռիւ», «Գ. Արծրունի», «Դէպի երկիր», «Մեծ իդէալիստը», «Կովկասեան վէպեր»: Մօտաւորապէս 50 տարեկան էր: Տարագրուած Պոլսից 1915-ի ապրիլի 11-ին և ապա նահատակուած:

Սիամանթօ

1878—1915

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

(Ատոմ Եարճանեան)

Ծնուել է Ակն, 1878-ի յունուարի 1-ին։ 13 տարեկան հասակում գալով Պոլիս սովորում է Միրիճանեան և Պէրպէրեան վարժարաններում։ Բանկ Օտտոմանի դէպքից յետոյ փախչում է Ժընև ու նուիրւում յեղափոխական-գրական գործունէութեան։ Արտասահմանի թերթերն ու հանդէսները («Վաղուան Ձայն», «Անահիտ» «Դրօշակ» «Բանբեր» «Շիրակ» «Բազմիկ» և այլն) իրենց էջերը բաց են անում մատաղ բանաստեղծի առաջ, որ արհամարհելով յանգ ու չափաբերութիւն, իր ժողովրդի մարտիրոսացումը կը երգէր և վրէժի ու հերոսացման զգացումները կարթնացնէր։ 1908 ին

վերադառնալով Պոլիս աշխատակցում է «Ազատամարտ»-ին երկերը. «Դիւցազնօրէն» «Հայորդիները» «Հոգեվարքի և յոյսի Ջահեր» «Կարմիր լուրեր բարեկամէս» «Հայրենիքի հրաւէր» «Սուրբ Մեսրոպ»։ Տարագրուած պոլսէն 1915 ի ապրիլ 11ին և ապա նահատակուած։

ԾԱՐԱՒ

Հոգիս վերջալոյսին մահը մօտիկ
կընէ
Ջարդարանքի հեռաւոր հողին վրա
ծանրացիր.
Հոգիս վերջալոյսին ու հողի վէր-
քերը կը խմէ..
Եւ իր մէջ, դեռ իր արցունքին
անձրեւումը կըզգայ...

Սիամանթօ

Դանիէլ Վարուժան
1871—1915

Դանիէլ Վարուժան

Ծնւել է Սվազի Բրգնիք գիւղում 1884-ին։ Նախնական ուսումը Մխիթարեանների Բերայի և Գատը-քէօյի վարժարաններում աւարտելուց յետոյ՝ ուղարկւում է Բէլգիա՝ Գանտի համալսարանը։ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումից յետոյ Վարուժանը վերադառնում է Պոլիս և թողնելով դիւանագիտական ասպարէզը, որի համար նա պատրաստւած էր՝ իրեն նւիրում է ուսուցչութեան՝ 1909—1912 պաշտօնավարելով Սվազի և Թոկաթի ազգային վարժարաններում,

Երկերը․ «Սարսուռներ» (Վենետիկ), Ջարդը (Փարիզ), «Տրտունջք Ե. Տէմիրճիպաշեանի» (Սվազ), «Ցեղին սիրտը», «Հեթանոս երգեր» (Պոլիս)։

Նահատակւած 1915 թ.։ Մահից յետոյ թողել է անտիպ բանաստեղծութիւնների մի հատոր՝ «Հացին երգը» վերնագրով։

Ռուբէն Զարդարեան

1874—1915

Ռուբէն Զարդարեան

Ծնուել է Խարբերդում 1874-ին։ Տեղական դպրոցում իր նախնական կրթութիւնը վերջացնելուց յետոյ զբաղւում է ուսուցչութեամբ։ Հալածուած տաճկական իշխանութիւնների կողմից նա շուտով թողնում է Թիւրքիան և հաստատուելով Ֆիլիպէ սկսում է հրատարակել «Ռազմիկ» թերթը, որ իր գոյութիւնը պահպանեց մինչև սահմանադրութեան հրատարակուելը։ Վերադառնալով Պոլիս, նա իր շուրջն է համախմբում մի խումբ պատասխանատու դաշնակցական գործիչների և նրանց

աջակցութեամբ հիմք դնում «Ազատամարտ»-ին (1909 թ. յունիսի 10-ին)։ Ունի մի շարք արձակ գրուածքներ, որոնցից ուշագրաւներն են. «Վճիռ եա մեռնէի», «Սարերու տղան», «Սև հաւը կանչեց», «Պահակները արթուն են», «Առիւծի ժանիքէն» և այլն։

Տարագրուած Պոլսից 1915 թ. ապրիլի 11-ին և ապա նահատակուած։

Վարդգէս

1871—1915

ՎԱՐԴԳԷՍ (ՅՈՎ. ՍԵՐԷՄՃԵԱՆ)

Ծն. 1871-ին, Կարին։ Նախնական կրթութիւնը տեղում ստանալուց յետոյ իրեն նուիրում է ուսուցչութեան։ 1890 ի մայիսեան ցոյցին մասնակցելու համար կը ձերբակալուի, բայց ներման կարժանանայ։ 1892-էն Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերում եռանդուն գործունէութիւն ցոյց կու տայ, որի համար նորից կը բանտարկուի։ «Բանկ Օտտոման»-ի ցոյցից յետոյ ռուս. դեսպան Նելիդովի միջամտութեամբ Մարսէյլ ուղարկելով Վարդգէս 1849 ին նորից անցնում է Վան։ Աշխատանքի ընթացքին, 1903 ին, զոհ մատնութեան կը վիրաւորուի ու ձերբակալուելով մահուան կը դատապարտուի, որ Ֆրանսիայի բարե-

կամներու ճնշմամբ ցմահ բանտարկութեան կը փոխուի։ Սահմանադրութեան հռչակումից յետոյ ազատուելով, ընտրուի ազգ. երեսփ. Սկիւտարիէն և Մէպուս՝ իր ծնընդավայրից։ Օսմ. պարլամենտի ամենաականաւոր անդամը։ 1918 թ. ապրիլի 11-ին տարագրուած և ապա նահատակուած։

Վռամեան

1871—1915

ՎՌԱՄԵԱՆ (ՕՆՆԻԿ ԴԵՐ-ՁԱԿԵԱՆ)

Ծն. Կօսկա (Պոլիս) 1871-ին։ Նախնական ուսումը Սուրէնեան վարժարանում ստանալուց յետոյ, Լ. Շանթի հետ կուղարկւի Էջմիածին, ուր և աւարտում է ճեմարանի դասընթացը։ Վերադառնալով Պոլիս, լինելով ռուս Նաւագնացութեան պաշտօնեա, Վռամեանը մեծապէս նպաստում է ռուսականի փոխադրութեան գործին շոգենաւերով։ «Բանկ Օտտոմանի» ցոյցից յետոյ հալածական, կապաստանի Բուլղարիա։

Այնտեղից մեկնելով Ժընև առ ժամանակ «Դրօշակ» ին կաշխատակցէ։ Մոլեռանդ դաշնակցական, նա կուսակցական շրջաններում յայտնի է նաև Վռամ մականու-

նով։ Ժընևից անցնելով Ամերիկա, նա մի կողմից խմբագրում է «Հայրենիք»-ը միւս կողմից կազմակերպում տեղական բաղարը։ Պարլամենտական 2-րդ ընտրութիւններին «Մէպուս» կընտրուի Վանի կողմից։ Իշխանի գահիճը, Վանի կուսակալ Ճէվդէթը հեռախօսով մի օր իր մօտ է հրաւիրում Արամին ու Վռամեանին նախազգուշացնելով Արամին, Վռամեանը գնում է կուսակալի մօտ, այլևս չվերադառնալու պայմանով։

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏ. ՊԱՏՄԱԿԱՆ
ԹԱՆԳԱՐԱՆ

րի մասին, 2) Ինչ է կապիտալը 104—109։ VI Հայաստան. 1) Հայերի թիւը, 2) Միացեալ Հայաստան 110—123։ VII Հայ մարտիրոսագր. անցեալից 123—125։ VIII Կենսագրականներ (լուսանկարներով) 128—160։ 1) Ն. Թոփչեան, 2) Գ. Խաժակ, 3) Գրիգոր Զոհրապ, 4) Է. Ակնունի, 5) Դանիէլ Վարուժան, 8) Ռուբէն Զարդարեան, 9) Վարդգէս, 10) Վռամեան, 11) Միացեալ Հայաստանի քարտէզ։

571
o - 83

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Ա. և Բ. ԹՈՓՉՅԱՆՆԵՐԻ
խմբագրած

„ԼՈՅՍ"

պատկ. 1920 թ. օրաց.
ԳԻՆԸ 30 Ռ.

Բովանդակութիւնը (3 մասից) ներկայացնում են. 1) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2) Հայ [illegible] 3) Հայ [illegible] [illegible] [illegible]

Գ. ՊԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑԻ ԳԻՆԸ 15 Ր.

Դիմել՝ Тифлис, Вокзальная [illegible] дом 24, А. Топчя[illegible]